

SVENSKT NÄRINGSLIV

DET EKONOMISKA LÄGET

APRIL 2018

Innehåll

Sammanfattning	4
Internationell ekonomi	5
Finansiella marknader	8
BNP och efterfrågan	10
Produktion, timmar och produktivitet	14
Arbetsmarknad	16
FÖRDJUPNINGSRUTA: Digitaliseringen och omvandlingstrycket	19
Inflation och penningpolitik	24
Regional ekonomi	27

Sammanfattning

- Den globala tillväxten förstärks.
- Den svenska högkonjunkturen fortsätter med stöd av ökad internationell efterfrågan.
- Stor brist på arbetskraft och tudelad arbetsmarknad.
- Digitaliseringen både hot och möjlighet som ändrar förutsättningarna för tillväxt, inflation och arbetsmarknad.

Den internationella konjunkturen ser allt ljusare ut med större volymer i världshandeln och högre ekonomisk tillväxt. Framtidstron ökar trots många osäkerhetsfaktorer av både politisk och ekonomisk karaktär. Den förbättrade internationella utvecklingen gynnar Sverige som en liten, exportberoende ekonomi. Den ekonomiska tillväxten väntas därför bli relativt hög den närmaste tiden och arbetslösheten kommer att sjunka ytterligare. Den tudelade arbetsmarknaden och de stora matchningsproblemen gör däremot att arbetslösheten bottnar vid högre nivåer än under tidigare högkonjunkturer. Genom hela högkonjunkturen kommer Riksbanken att hålla räntan mycket låg till följd av svag prisökningstakt. Överhettningstendenserna bedöms dock vara små framöver eftersom mycket är annorlunda nu jämfört med tidigare.

Globalisering och digitalisering har förändrat grundförutsättningarna för utvecklingen av många ekonomiska variabler. Exempelvis har dessa teknologiska skiften öppnat upp nya marknader för svenska företag. Digitaliseringen kommer med största sannolikhet innebära att dessa marknader framöver fortsätter att växa i snabb takt. Affärsmöjligheterna ökar därmed för en stor del av företagen. Svensk arbetsmarknad påverkas också i hög utsträckning av digitaliseringen som kommer få betydande effekter på vilka förmågor som efterfrågas i framtiden. Många jobb kommer att påverkas och en del till och med försvinna. I internationella jämförelser ligger Sverige relativt långt framme när det gäller digitala färdigheter vilket gör att möjligheterna att skapa konkurrensfördelar är stora om detta förvaltas på ett bra sätt.

I denna konjunkturrapport har det ställts en rad frågor till Svenskt Näringslivs medlemsföretag om hur man upplever digitaliseringen. Företagen ser digitaliseringen mer som en möjlighet än ett hot. Samtidigt oroas man av bristen på arbetskraft och den svaga matchningen på arbetsmarknaden. I den digitala ekonomin väntas flexibilitet och kompetensbehov öka ytterligare. Om inte företagen får tillgång på den kompetens som efterfrågas kan de förlora omställningsförmåga och konkurrenskraft. Företagen vittnar också om att en allt hårdare konkurrens till följd av att digitaliseringen gör det möjligt att prisjämföra och köpa varor och tjänster från utlandet i högre grad. Detta gäller både i konsumentledet och företag emellan, s.k. business-to-business. En effekt av detta som vi redan ser är det låga inflationstrycket i många av världens ekonomier. Framöver kommer fler delar av ekonomin att påverkas av digitaliseringen. Trots de ibland stora förändringarna framöver ser företagen dock positivt på hur de är positionerade i den kommande digitala omvandlingen av stora delar av ekonomin.

Nyckeltal

Årlig procentuell förändring om inte annat anges (föregående prognos inom parentes)

	2015	2016	2017	2018	2019
BNP	4,5	3,2	2,4 (2,4)	2,6 (2,5)	2,0 (2,0)
Produktivitet i näringslivet ¹	4,2	1,7	1,5 (1,7)	1,0 (1,6)	1,2 (1,5)
Timmar ¹	0,9	2,1	1,9 (1,6)	2,0 (1,5)	1,0 (0,8)
Sysselsättning	1,4	1,5	2,3 (2,3)	1,6 (1,3)	1,0 (0,8)
Arbetslöshet ^{2,3}	7,4	7,0	6,7 (6,7)	6,3 (6,6)	6,1 (6,5)
KPIF ²	0,9	1,4	2,0 (2,0)	1,8 (1,9)	1,9 (2,0)
Reporänta ^{2,4}	-0,3	-0,5	-0,5 (-0,5)	-0,3 (-0,3)	-0,2 (0,4)
KIX (kronindex) ²	112,5	111,6	112,9 (113,0)	114,0 (112,0)	114 (111)

Anm: ¹ Kalenderkorrigerad, ² årsgenomsnitt, ³ procentuell andel av arbetskraften 15-74 år, ⁴ procent.
Källor: Macrobond, Riksbanken, SCB och Svenskt Näringsliv.

Internationell ekonomi

Sedan finanskrisen har tillväxten i den globala världshandeln varit svag. Det är först det senaste året som världshandeln har börjat växa i en högre takt (se diagram 1). Eftersom efterfrågan i den globala ekonomin länge var dämpad växte inte heller industriproduktionen särskilt snabbt. Så sent som 2016 minskade industriproduktionen i de avancerade ekonomierna under flera månader (se diagram 2). Under flera år tvingades många bedömare också revidera ned sina prognoser om framtiden i och med att utfallen blev svagare än väntat.

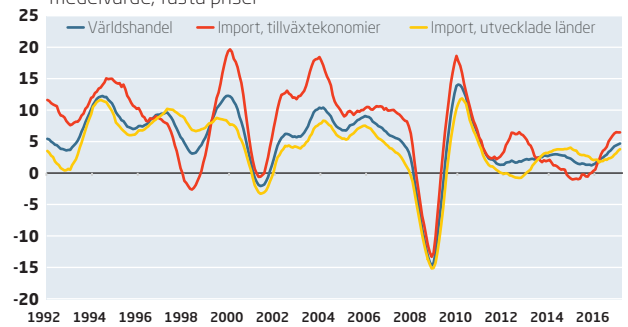
Sedan en tid har däremot tillväxtförväntningarna börjat öka och framtidsutsikterna ljusnat i många av världens avancerade ekonomier, framför allt i Europa. Utfallsdata har till skillnad från tidigare börjat överträffa prognoserna och stärkt av förbättrad produktions- och orderstatistik har förtroendet i företagssektorn ökat. Den globala industriproduktionen ökar därmed snabbare och volymerna i världshandeln tycks nu återhämta sig trots protektionistiska strömningar från politiskt håll (se nedan för en diskussion om riskerna för en sämre ekonomisk utveckling framöver).

De låga räntorna och det penningpolitiska stimulanspaketet som satts in i flertalet länder sedan finanskrisen har bidragit till ekonomisk aktivitet och till att framtidsutsikterna nu har förbättrats. Det har tagit längre tid än förväntat att få igång tillväxten i den globala ekonomin men de fortsatt låga räntorna bidrar fortsatt till att upprätthålla efterfrågan på godtagbara nivåer. En ytterligare drivkraft sedan mitten på 2014 har varit det låga oljepriset som har gjort att, främst energiintensiva, företag har gynnats. Dessutom har det låga oljepriset gjort att hushållssektorn behövt betala mindre för sin energianvändning, vilket har frigjort konsumtionsutrymme för andra varor och tjänster. Till följd av bl.a. dessa orsaker har konjunkturen gradvis förstärkt i många länder vilket har gjort att det s.k. produktionsgapet nu är positivt i fler länder än tidigare.¹

Den amerikanska ekonomin har sedan en tid vuxit i god takt. Amerikanska hushåll har gynnats av låga räntor och minskade arbetslöshetsrisker. Den allt lägre arbetslösheten gör att hushållen fortsätter att öka sin konsumtion (se diagram 3). Trots den låga arbetslösheten, som av allt att döma nu understiger sin jämviktsnivå, har löneökningarna varit låga. Det alltmer ansträngda läget på arbetsmarknaden förväntas bidra till högre löneökningstakt och inflation, dock i betydligt måttligare takt än enligt historiska mönster. Normaliseringen av den amerikanska penningpolitiken har redan inletts och framöver väntas den amerikanska centralbanken (FED) fortsätta strama åt och höja räntan ett flertal tillfällen. Trots de ökande ränteutgifterna för hushållen kommer konsumtionsutvecklingen bli god också framöver. Den amerikanska penningpolitiken kommer att förbli expansiv under hela året och därmed bidra till fortsatt förbättrad konjunkturutveckling den närmaste tiden. Optimismen i både hushållssektorn och bland företagen tyder dessutom på att tillväxten under en stor del av 2018 blir hög.

DIAGRAM 1: Global handel

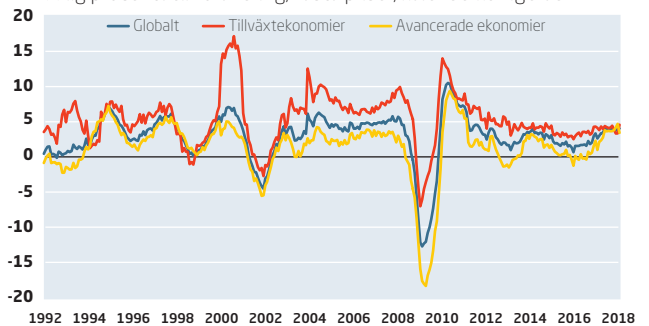
Årlig procentuell förändring, månadsdata, 12 månaders glidande medelvärde, fasta priser

Källa: Macrobond.

DIAGRAM 2: Global industriproduktion

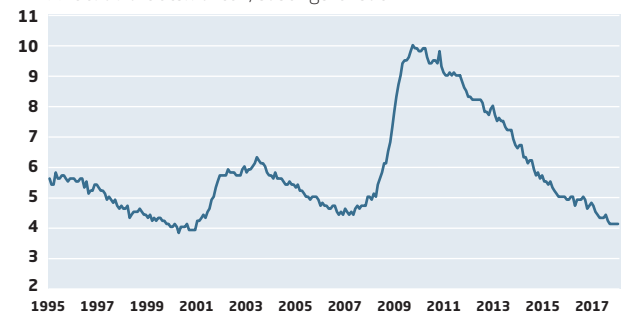
Årlig procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerad

Källa: CPB World Trade Monitor.

DIAGRAM 3: Arbetslöshet USA

Andel av arbetskraften, säsongrensad

Källa: Macrobond.

¹ Med produktionsgap avses hur långt BNP-nivån är ifrån dess potentiella nivå. Potentiell BNP är den storlek på ekonomin som skulle råda om ekonomin var i konjunkturell balans, vilket är när varken hög- eller lågkonjunktur råder.

TABELL 1: BNP i omvärlden

Årlig procentuell förändring, fasta priser

	2017	2018	2019
Norge	1,9	2,0	2,1
Danmark	2,1	1,8	1,8
Finland	3,0	2,4	2,1
Tyskland	2,5	2,3	2,0
Euroområdet	2,5	2,2	2,1
Storbritannien	1,7	1,5	1,5
USA	2,3	2,7	2,6
Kina	6,9	6,6	6,4

Källor: Macrobond och Svenskt Näringsliv.

Från finanspolitiskt håll väntas skattesänkningar och utgiftshöjningar också driva på tillväxten under prognosperioden. Både skattesänkningarna och de förväntade ökningarna av offentligfinansierade investeringar kommer att stimulera amerikansk ekonomi framöver. Sammantaget gör de förbättrade globala tillväxtutsikterna och den goda utvecklingen i det amerikanska näringslivets investeringar att tillväxten i den amerikanska ekonomin blir relativt god under 2018–2019. Amerikansk BNP väntas växa med 2,7 procent 2018 och 2,6 procent 2019 (se tabell 1).

Efter en rad år av mycket svag tillväxt har Europa och euroområdet nu börjat växa allt snabbare. Tillväxtens geografiska spridning har ökat med fler länder som växer i högre takt. Den senaste tidens tillväxt är främst driven av investeringar och förbättrad omvärldsefterfrågan men en av de bakomliggande orsakerna till att euroområdet nu växer i högre takt är den mycket expansiva penningpolitiken från den Europeiska Centralbankens (ECB). Trots en god tillväxt under 2017 och trots att potentiell tillväxt förmodligen är låg, finns det fortfarande lediga resurser och ett negativt produktionsgap i de flesta av euroområdets ekonomier. Arbetslösheten har sjunkit en längre tid och understiger nu nio procent (se diagram 4). Fler personer i sysselsättning har inneburit ökade inkomster vilket har bidragit till att hushållen kunnat öka sin konsumtion trots relativt modesta löneökningar. Konsument- och företagsförtroendet är relativt högt också inom euroområdet delvis till följd av förbättrad global tillväxt. Den politiska osäkerheten som tynger delar av Europa tycks inte ha påverkat den realekonomiska utvecklingen i euroområdet i någon högre grad. Högre investeringar och förbättrad omvärldskonjunktur gör att euroområdet väntas växa med 2,2 procent 2018 och 2,1 procent 2019 (se tabell 1).

Storbritanniens ekonomi påverkas också framöver av folkomröstningsresultatet att lämna EU. Brexit-förhandlingarna blir av allt att döma hårda och osäkerheten om hur rörligheten av varor, tjänster, kapital och arbetskraft kan komma att påverkas är alltjämt stor. Direkt efter folkomröstningsresultatet sjönk pundet vilket bidrog till högre inflation och lägre köpkraft i hushållssektorn vilket lett till en svag utveckling av importen. Samtidigt gör en svag valuta att exportföretag får lättare att priskonkurrera på internationella marknader. Sammantaget innebär detta tillväxten blir relativt svag framöver trots att bidraget från utrikeshandeln till den ekonomiska utvecklingen blir positivt. Bank of England har att väga ett högre inflationstryck trots låga löneökningar mot en låg tillväxt i den brittiska ekonomin. Den brittiska penningpolitiken väntas därför normaliseras i långsam takt framöver.

De nordiska grannländerna har vuxit långsammare än Sverige de senaste åren. Finland börjar komma till rätta med det höga kostnadstrycket som tidigare tyngde finsk konkurrenskraft och den höga tillväxten förra året väntas endast gradvis avta. Stärkta av den förbättrade omvärldskonjunkturen väntas ekonomierna i Norge och Danmark växa i god takt under hela prognosperioden (se tabell 1).² I dessa länder utgör dock bostadspriser respektive hushållens skuldsättning fortsatt ett hot mot den ekonomiska utvecklingen. Den senaste tidens utveckling på norsk bostadsmarknad indikerar dock en stabilisering.

² Tillväxten i Norge avser fastlands-BNP, dvs. exklusive olje- och gasproduktion.

Den kinesiska tillväxten har bromsat in från tvåsiffriga tillväxttal för några år sedan till en tillväxt i storleksordningen 6–7 procent per år. Kina har sedan en tid tillbaka börjat omvandla sin ekonomi från att ha varit investeringsberoende till att bli mer konsumtionsdriven. Tillsammans med en svagare omvärldsefterfrågan och överkapacitet i delar av den inhemska ekonomin har detta gjort att tillväxten saktat in. Denna, delvis kontrollerade, inbromsning är i linje med de mål som de kinesiska myndigheterna satt upp för den ekonomiska utvecklingen (se tabell 1). Framöver väntas en gradvis inbromsning i tillväxten när infrastruktur-satsningarna avtar och kreditgivning stramas åt.

Fortsatt stora risker i den globala ekonomin

Det finns många faktorer som kan påverka den ekonomiska utvecklingen i den globala ekonomin framöver. Många av nedåtriskerna är av politisk karaktär och osäkerheterna om hur de påverkar realekonomin är hög. Brexitförhandlingarna och EU:s framtida utveckling med eventuellt olika hastigheter i EU-samarbetet kan skapa spänningar som är svåra att överblicka. Med sina många utspel skapar den amerikanska presidenten osäkerheter på det utrikespolitiska planet. Relationerna till Nordkorea, Iran, Ryssland och Kina kan komma att förändras under Trumps fortsatta mandatperiod. Hur internationella finansiella marknader reagerar på sådana förändringar kan få realekonomiska konsekvenser av oönskat slag. De protektionistiska delarna i den amerikanska politiken med ökat inslag av tullar och tariffer kan komma att påverka världshandeln negativt. En försämrad tillväxt i global handel skulle påverka förutsättningarna för ekonomisk tillväxt i många länder. Om utvecklingen mot ökad protektionism eskalerar och det blir svårare och mer kostsamt att bedriva handel kommer många länder drabbas hårt. Än så länge är vi långt från regelrätta handelskrig men osäkerheten har ändå ökat.

På många håll i världen råder idag höga offentliga skuldnivåer. Vid nästa lågkonjunktur innebär detta att utrymmet för att bedriva en expansiv finanspolitik är klart begränsat, bland annat i en del av Europas länder. Det finns dessutom risker kopplade till den långsamma normaliseringen av penningpolitiken som gör att en framtida ekonomisk konjunkturedgång kan bli svårare att möta med stimulerande räntepolitik jämfört med vad som har varit fallet historiskt. Sammantaget utgör den lägre fallhöjden i termer av möjligt finans- och/eller penningpolitiskt utrymme en begränsning för stabiliseringspolitiken de kommande åren.

Utöver osäkerhetsfaktorerna som kan påverka den framtida ekonomiska utvecklingen negativt finns det också faktorer i den globala ekonomin som kan verka i motsatt riktning. När det väl börjar gå bättre i konjunkturella uppgångsfaser händer det ofta att förtroendet förbättras snabbt och att tillväxten ökar snabbare än vad som ligger i prognoserna. I dagsläget är det möjligt att den globala ekonomin befinner sig just i en sådan fas och att tillväxten av denna anledning kan överraska i positiv riktning framöver.

DIAGRAM 4: Arbetslöshet euroområdet
Andel av arbetskraften, säsongrensad månadsdata

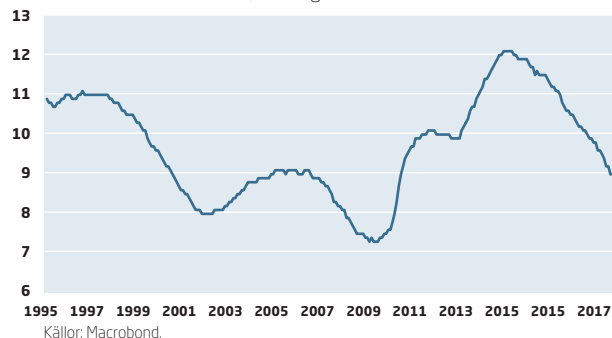
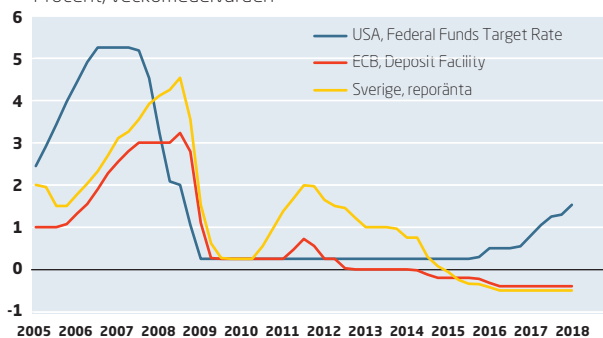

DIAGRAM 5: **Styrräntor**
Procent, veckomedelvärden

Källor: Nasdaq MX, Standard & Poor's.

Finansiella marknader

Penningpolitiken är fortfarande expansiv på de flesta håll i världen men i länder som USA där konjunkturen är långt framskriden pågår en normalisering. Federal Reserve har höjt styrräntan med sammanlagt 150 punkter sedan slutet av 2015 och förra hösten inleddes också en långsam nedtrappning av köpen av värdepapper (se diagram 5). Dessutom har förväntningarna på framtida räntehöjningar ökat något de senaste månaderna. Förväntningarna bland Feds ledamöter indikerar ytterligare två räntehöjningar under 2018 utöver den som nyligen genomfördes i mars. Arbetslösheten i USA ligger nu på en historiskt låg nivå men samtidigt är löneökningstakten måttlig liksom det underliggande inflationstrycket, vilket talar för en relativt långsam normalisering av penningpolitiken. Dessutom har ledamöterna i Fed, liksom många andra ekonomer, reviderat ned vad man betraktar som en normal, eller neutral, ränta. Det innebär att räntan kommer att toppa på en lägre nivå än vid tidigare högkonjunkturer.

Konjunkturen i Europa är inte lika långt framskriden som i USA och en normalisering av penningpolitiken är inte aktuell ännu. Den europeiska centralbanken ECB har visserligen minskat takten i sina tillgångsköp men köpen kommer att fortsätta som aviserat åtminstone till och med september 2018. Mycket talar dock för att det inte kommer några ytterligare tillgångsköp efter detta. Samtidigt har ECB kommunicerat att nuvarande räntenivåer kommer att ligga kvar långt efter att tillgångsköpen avslutats. Det talar för att en första räntehöjning från ECB kommer att dröja en bra bit in på 2019. Visserligen har den reala ekonomin utvecklats starkare än väntat det senaste året men samtidigt är det underliggande inflationstrycket fortsatt svagt. I Storbritannien höjde Bank of England sin styrränta till 0,5 procent hösten 2017. Höjningen var en reaktion på den tydliga uppgången i inflationen som kan kopplas till försvagningen av det brittiska pundet i kölvattnet av Brexitomröstningen snarare än något stigande underliggande inflationstryck.

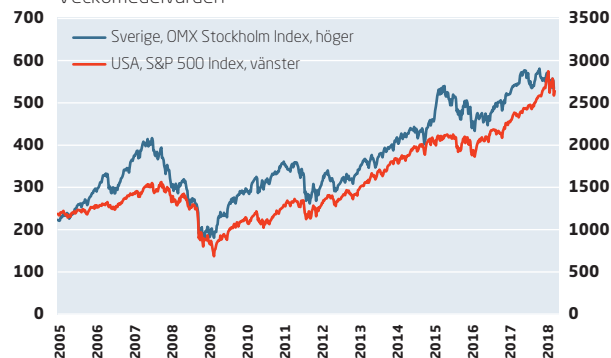
Svenska Riksbanken har i hög grad anpassat sig till ECB:s agerande (se diagram 5). Efter att inflationen äntligen närmast sig målet vill man inte riskera att kronan stärks kraftigt som en följd av att man håller en högre ränta än ECB och att inflationen därigenom faller tillbaka. Sålunda har reporäntan legat kvar på -0,5 procent trots ett allt starkare konjunkturläge. Ett första försiktigt steg mot normalisering togs dock när Riksbanken beslutade om att inte fortsätta med ytterligare tillgångsköp. Även framöver lär Riksbankens agerande i hög grad styras av vad ECB gör och med stort fokus på kronans utveckling. Därmed förblir penningpolitiken i Sverige expansiv och räntan höjs bara långsamt från och med nästa år.

Den expansiva penningpolitiken och ett lågt inflationstryck har bidragit till att hålla marknadsräntorna på historiskt låga nivåer. Långsiktiga trender i sparande och investeringar har dessutom bidragit till en tydlig nedgång i realräntan. I ett mer kortsiktigt perspektiv har skillnaden i långräntor mellan USA och Europa vidgats. Relativt goda tillväxtutsikter, mindre expansiv penningpolitik och tecken på stigande inflation har bidragit till att långräntorna i USA stigit och närmast sig 3 procent. Långräntorna i Europa har dock bara delvis följt med de amerikanska räntorna uppåt. Visserligen har konjunkturen i Europa stärkts påtagligt det senaste året men samtidigt är inflationstrycket fortsatt svagt och en normalisering av penningpolitiken ligger fortfarande en bit bort i tiden.

De internationella börserna fortsatte att stiga inledningsvis under 2018 men har sedan dess backat tillbaka (se diagram 6). Statistik i USA, som indikerade stigande löneökningar, bidrog till högre obligationsräntor vilket höjde avkastningskraven på börserna och sänkte kurserna. En relativt hög värdering har troligen också bidragit till en allmän nervositet på börserna samtidigt som känsligheten för stigande räntor ökat i takt med att värderingarna blivit mer ansträngda. Olika mått på osäkerhet har också stigit de senaste månaderna. Ökade geopolitiska spänningar och osäkerhet kring bland annat den amerikanska handelspolitiken har bidragit till detta. Samtidigt får aktiemarknaderna stöd av en fortsatt stark konjunktur och stigande vinster och räntorna ligger fortfarande på historiskt låga nivåer trots en viss uppgång framöver.

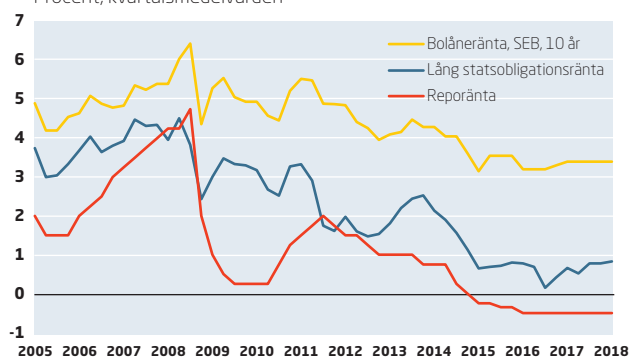
Riksbanken har tonat ned överhettningensriskerna av nuvarande ultralätta penningpolitik vad gäller risken för snabba prisökningar eller negativa allokeringseffekter i ekonomin. Däremot fortsätter man att varna för den fortsatta snabba ökningen av skuldsättningen i hushållssektorn och utvecklingen på bostadsmarknaden. I likhet med resonemangen i förra konjunkturrapporten ser vi också utvecklingen på fastighetsmarknaden som en tydlig nedåtrisk för den svenska konjunkturen. Även om denna nedåtrisk i första hand gäller bostadsmarknaden finns även risker vad gäller kommersiella fastigheter med koppling till handeln och den tydliga strukturomvandlingen som pågår i branschen i spåren av den snabba ökningen av e-handeln (se fördjupningsrutan – Digitaliseringen och omvandlingstrycket).

DIAGRAM 6: Börsindex
Veckomedelvärden

Källor: Nasdaq MX, Standard & Poor's.

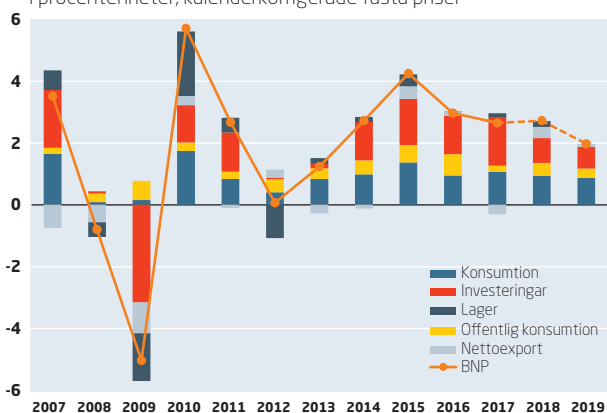
DIAGRAM 7: Reporänta, bolåneränta och lång statsobligationsränta
Procent, kvartalsmedelvärden

Källor: Riksbanken, SEB.

DIAGRAM 8: BNP-bidrag

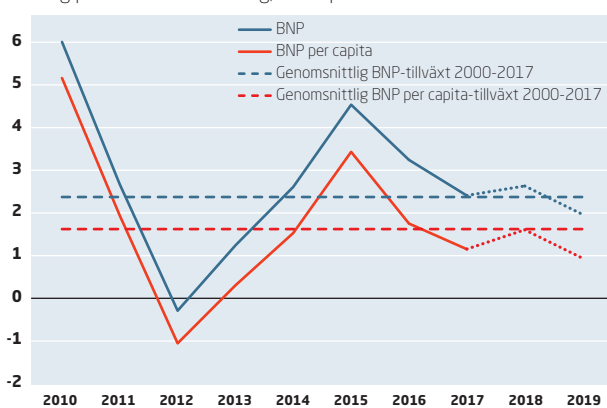
Årlig procentuell förändring av BNP, respektive bidrag i procentenheter, kalenderkorrigerade fasta priser

Källa: SCB.

DIAGRAM 9: BNP per capita

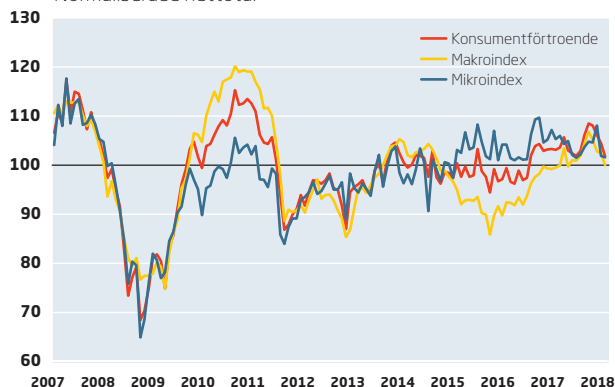
Årlig procentuell förändring, fasta priser

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 10: Konsumentförtroende

Normaliserade netttotal

Källa: Konjunkturinstitutet.

BNP och efterfrågan

Svensk ekonomi befinner sig i en förlängd högkonjunktur. Tillväxttoppen nåddes under 2015 men även under 2016 och 2017 var tillväxten hög (se diagram 8 och tabell 2). Inledningsvis drev bygginvesteringarna mycket av tillväxten, men även offentlig konsumtion hade ett ovanligt starkt tillväxtbidrag till följd av den höga flyktinginvandringen. Mot slutet av 2017 bidrog lägre priser på bostäder till en nedkylning av bostadsmarknaden. Samtidigt har den internationella konjunkturen tagit fart, särskilt i euroområdet, och detta bidrar till ökad efterfrågan på svensk export.

Helåret 2017 blev BNP-tillväxten 2,4 procent. BNP-tillväxten blev hög även det sista kvartalet 2017, med en säsongsrensad kvartalstakt på 0,9 procent, betydligt högre än kvartalsgenomsnittet de senaste tio åren. Exporten bidrog mest till uppgången och bekräftar bilden av Sverige som ett exportland som drar nytta av en ökad internationell handel och högre omvärldsefterfrågan.

Under prognosåren medför den ökade omvärldsefterfrågan och en svag krona att den totala exporten ökar. Konjunkturmönstret med svensk export som påverkas i ett tidigt skede av en global konjunkturuppgång gör att exporten kommer att bli en viktig tillväxtmotor 2018. Investeringarna bidrar också positivt under prognosperioden, men i mycket mindre grad än under de senaste tre åren. Framöver är det investeringarna inom industri- och tjänstebanscher som ökar mest. Tillsammans med en åldrande befolkning gör riskerna på den svenska bostadsmarknaden att försiktighetssparandet hos hushållen fortsätter att vara högt. Då räntehöjningarna kommer allt närmare och fler inslag av skulddämpande åtgärder från myndighetshåll har börjat implementeras ökar hushållens konsumtion inte snabbare än ca två procent per år framöver. För den offentliga konsumtionen leder det demografiska trycket tillsammans med högre kommunala kostnader för flyktingmottagandet att tillväxten ökar under prognosåren.

Sammanfattningsvis bedöms BNP-tillväxten bli 2,6 respektive 2,0 procent 2018–2019 (se tabell 2). Skillnaden i tillväxt mellan BNP och BNP per capita har ökat över tid till följd av en hög befolkningstillväxt (se diagram 9). Detta gör att det inte längre räcker att analysera den aggregerade BNP-tillväxten som ett mått på ett lands välbefinningsutveckling. Under prognosåren förväntas tillväxttakten i BNP per capita bli svagare än sitt historiska medelvärde på 2000-talet.

Hushållens konsumtionsutveckling i linje med historiskt snitt

Hushållens konsumtion brukar ge ett stabilt bidrag till svensk tillväxt. Även under 2017 var hushållens konsumtion en av de huvudsakliga drivkrafterna till BNP-tillväxten. Nu går svensk ekonomi in i en fas där driftkrafterna skiftar mot mer exportdriven tillväxt medan hushållens konsumtion växer i en takt som är förenlig med ett historiskt genomsnitt.

Hushållens disponibla inkomster fortsätter att växa under prognosperioden samtidigt som hushållens sparande ökar. Osäkerheten på bostadsmarknaden men också olika förslag till åtgärder för att minska ökningen i hushållens skulder bidrar till ökat sparande. I takt med att räntehöjningarna långsamt börjar närma sig börjar hushållen i större utsträckning prisa in kommande räntehöjningar i sitt konsumtionsbeteende. Tillsammans med den senaste tidens sjunkande bostadspriser kan detta förklara att förtroendet bland de svenska hushållen har fallit en tid, vilket avspeglas i hushållens konfidensindikator (se diagram 10). Konsumentförtroendet är dock fortfarande högre än normalt.

Andra förutsättningar för konsumtionen är fortfarande positiva. Utvecklingen på arbetsmarknaden är fortsatt stark och arbetslösheten sjunker ytterligare. Hushållen anser att risken att själv bli arbetslös är väldigt låg och långt under ett historiskt snitt, enligt Konjunkturinstitutets hushållsbarometer. Räntorna fortsätter att vara väldigt låga åtminstone ett tag till och många hushåll har sett sina tillgångar öka i värde under en rad år. Konsumtionsutrymmet hos hushållen är därmed fortsatt stort även om den senaste tidens utveckling kan ha påverkat konsumtionsbenägenheten.

Hushållens konsumtion bedöms öka med 2,1 procent 2018 och 2,0 procent 2019 (se tabell 2). Prognosårens tillväxttakter ligger under det historiska snittet sedan 1994 på 2,4 procent, men tillsammans med exporten kommer ändå hushållens konsumtion lämna det största bidraget till BNP-tillväxten framöver. Per capita växer konsumtionen betydligt långsammare än sin genomsnittliga tillväxttakt (se diagram 11). Denna långsammare tillväxttakt har att göra med att den största befolkningsökningen framöver främst kommer att äga rum bland grupper med lägre konsumtionsmöjligheter.

Demografin påverkar offentlig konsumtion framöver

Under 2015 och 2016 växte den offentliga konsumtionen kraftigt till följd av den höga migrationen till Sverige. Sedan dess har flyktinginvandringen minskat vilket ledde till att tillväxttakten i den offentliga konsumtionen 2017 blev betydligt lägre. Framöver kommer en stor del av utgifterna kopplade till integreringen av nyanlända att hamna i kommunsektorn. I denna sektor finns dessutom ett underliggande tryck uppåt på utgifterna till följd av den demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning. De demografiska utmaningarna kommer dock få störst genomslag på kommunal konsumtion bortom prognoshorizonten. Om inte produktiviteten i sektorn kan öka kommer utgiftshöjningarna vara oundvikliga med ett bibehållet välfärdsåtagande framöver.

Åtgärderna i budgetpropositionen för 2018 inom vård och skola driver delar av den offentliga konsumtionen i år. Framöver väntas även tillskott till polis- och rättsväsende samt försvaret göra att även den statliga konsumtionen kommer att öka framöver. Sammantaget bedöms ökningstakten för den samlade offentliga konsumtionen bli 1,5 procent 2018 och 1,2 procent 2019. Dessa ökningstakter innebär att den offentliga konsumtionen som andel av BNP ligger kvar på ca 26 procent av BNP (se diagram 12).

TABELL 2: Försörjningsbalans

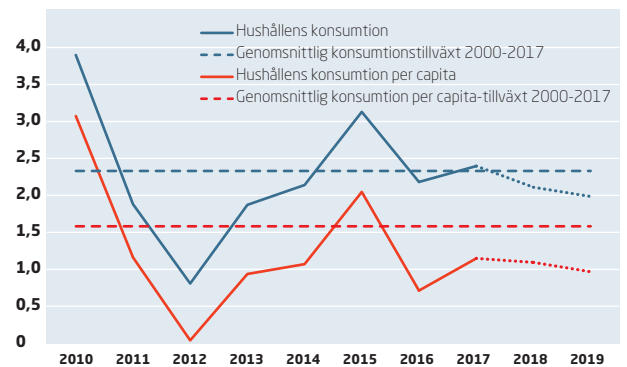
Årlig procentuell förändring, fasta priser

	2016	2017	2018	2019
BNP	3,2	2,4	2,6	2,0
Hushållens konsumtion	2,2	2,4	2,1	2,0
Offentlig konsumtion	3,1	0,4	1,5	1,2
Fasta bruttoinvesteringar	5,6	6,0	3,1	2,8
Export	3,3	3,7	5,2	3,6
Import	3,4	5,0	4,9	3,7

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 11: Hushållens konsumtion per capita

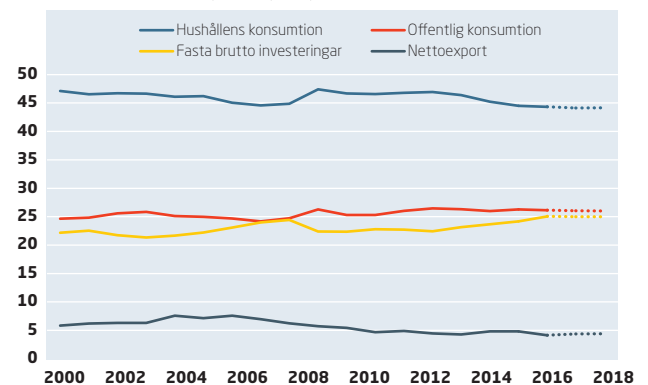
Årlig procentuell förändring, fasta priser

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

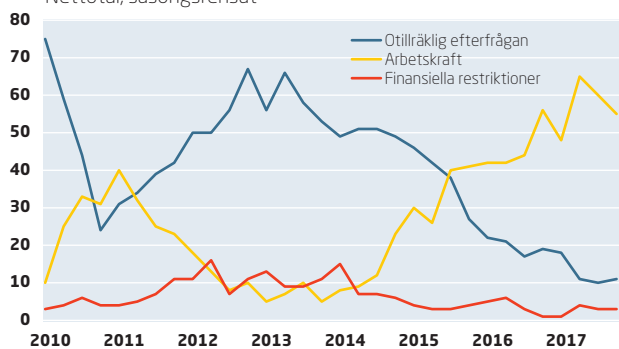
DIAGRAM 12: BNP-andelar

Andelar av BNP i löpande pris, procent

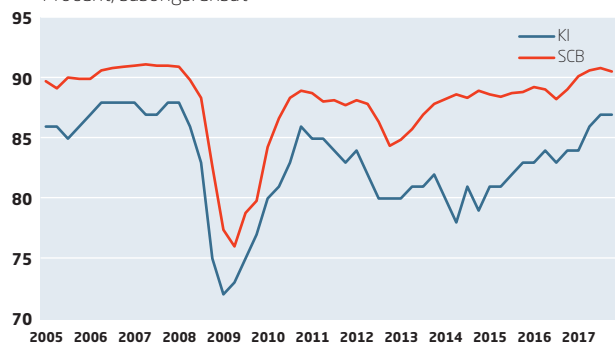
Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 13: Främsta hinder inom byggindustrin
Nettotal, säsongrensat

Källa: Konjunkturinstitutet.

DIAGRAM 14: Tillverkningsindustrins kapacitetsutnyttjande
Procent, säsongrensat

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Investeringarnas tillväxttakt mattas av

Under 2017 gav de fasta bruttoinvesteringarna ett stort positivt bidrag till BNP-tillväxten, likaså åren 2014–2016. Bostadsbyggandet, särskilt byggandet av nya lägenheter, har vuxit kraftigt de senaste åren. Tillväxttakterna har varit mycket höga och det har byggts även i de områden där efterfrågan är mindre än utbudet. Detta har förmodligen bidragit till att bostadspriserna fallit under slutet av 2017 och nybyggnationerna minskat.

Trenden med fallande bostadsinvesteringar inom nybyggnationer fortsätter under prognosperioden till följd av avmattningen i bostadspriserna och att sektorn allt tydligare slår i kapacitetstaket, inte minst till följd av större brist på arbetskraft (se diagram 13). Den höga befolkningstillväxten och bostadsbristen i delar av Sverige innebär ett fortsatt stort behov av nya bostäder. Regelverk bör vara sådana att byggföretagen erbjuder rätt typ av bostäder som kan matcha denna efterfrågan.

Samtidigt bedöms industrins investeringar öka. Kapacitetsutnyttjandet är högt (se diagram 14), tillgången till finansiering är bra medan räntorna fortfarande är låga. Dessutom är konjunkturer i länderna som Sverige traditionellt handlar med på uppåtgående, och detta bidrar till ökad efterfrågan på svenska exportprodukter. För att möta en ökad efterfrågan behöver företagen investera i produktionskapacitet. Även i Svenskt Näringslivs företagarpånel för första kvartalet 2018 syns de förbättrade framtidsutsikterna för näringslivets investeringar (se diagram 15). Sammantaget bedöms de fasta bruttoinvesteringarna öka med 3,1 procent 2018 och 2,8 procent 2019.

Svensk utrikeshandel gynnas av högre global efterfrågan

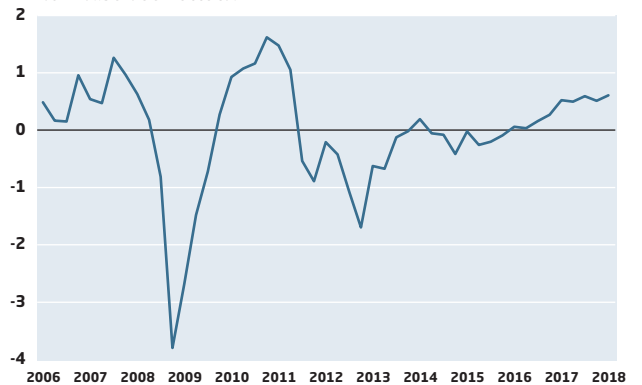
Eftersom omvärlden och i synnerhet Europa utvecklats svagt under många år har inte heller varuexporten kunnat uppvisa stabila tillväxttakter. Det senaste året har världsekonomin dock återhämtat sig vilket gjort att svensk export med stor andel insats- och investeringsvaror nu gynnas. De förbättrade globala tillväxtprognoserna i många av världens ekonomier gör att utsikterna för svensk handel med omvärlden ser relativt ljusa ut. Eftersom så pass mycket som 70 procent av den svenska varuexporten går till Europa är efterfrågan därifrån mycket betydelsefull för hur väl svenska företag lyckas få avsättning för sin produktion. När nu tillväxtutsikterna i Europa börjar se ljusare ut kommer svensk export att gynnas framöver. De senaste åren har exporten av motorfordon drivit en stor del av exportutvecklingen men en bredare efterfrågan från framför allt europeisk industri gör att exporten av andra investeringsvaror kommer växa snabbare. De ökande bygginvesteringarna i en stor del av Europa kommer också att påverka svensk export positivt framöver.

Den svenska kronan har fallit både mot dollarn och euron den senaste tiden. Kronan bedöms bli fortsatt relativt svag under hela prognosperioden. En svag krona gynnar många av våra exporterande företag även om länken mellan kronkurs och exportvolymen blivit mindre tydlig i och med alltmer integrerade värdekedjor. Den ökande omvärldsefterfrågan och den svaga kronan gör sammantaget att den totala exporten ökar med 5,2 procent 2018 och 3,6 procent 2019. Eftersom globala konjunkturåterhämtningar vanligtvis gör att svensk export påverkas i ett tidigt skede blir tillväxten för svensk export högre 2018 än 2019.

Idag är export och import tätt sammanlänkade, framför allt på varusidan. För att kunna exportera behöver flertalet exporterande företag importera insatsvaror till sin produktion. Ett allt högre importinnehåll i konsumtionen och investeringarna gör att importen i ökande grad drivs av övriga BNP-komponenter. Detta drivs delvis av ökade möjligheter till e-handel. Under 2017 växte importen i relativt hög takt vilket tyngde BNP-utvecklingen.³ Den höga importen förra året kan delvis tas som intäkt för att svenska produktionsplaner ökat. Till följd av en förbättrad världshandel och högre ekonomisk aktivitet i den globala ekonomin kommer svensk import att öka med 4,9 procent 2018 och 3,7 procent 2019. Den något högre exportutvecklingen gör att nettoexporten som andel av BNP ökar något under prognosperioden (se diagram 16).

DIAGRAM 15: Företagarpanelen; investeringsförväntningar på 6 månaders sikt

Normaliserade netttotal

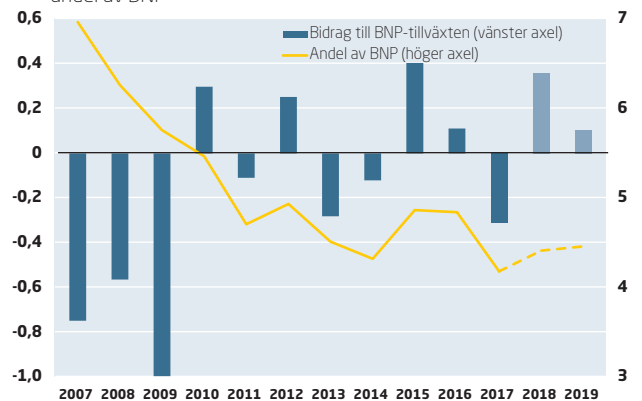

Anm: Normaliseringen av netttotalen (andel högre-andel lägre) innebär att de är uttryckta som avvikelser från medelvärdet i termer av antal standardavvikelser. Ett positivt värde tyder på en starkare tillväxt än det historiska genomsnittet medan ett negativt värde indikerar en svagare tillväxt.

Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel.

DIAGRAM 16: Nettoexportens bidrag till BNP

Bidrag till BNP-tillväxten i procentenheter respektive procentuell andel av BNP

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

³ Det är nettot av export minus import som läggs till BNP. Av denna anledning leder en högre importutveckling, allt annat lika, till en lägre BNP-utveckling.

DIAGRAM 17: **Näringslivets produktion**
Indexerade serier 2008q2 = 100, säsongrensade värden

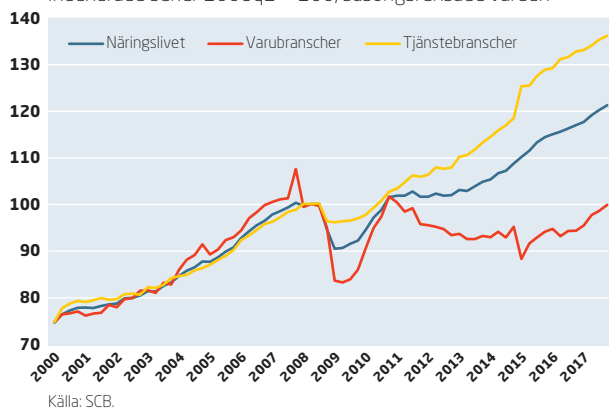
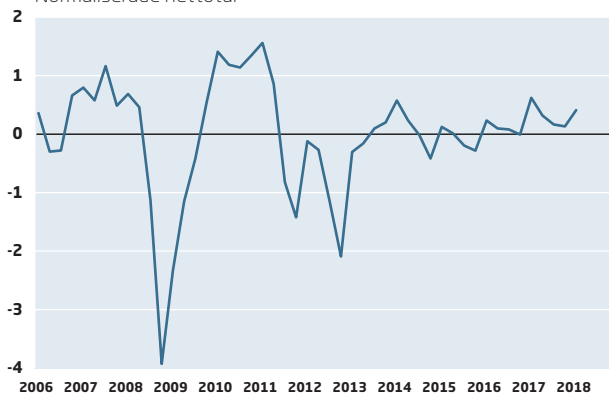

DIAGRAM 18: **Företagarpanelen; produktionsförväntningar på 6 månaders sikt**
Normaliserade netttotal

Anm: Normaliseringen av netttotalen (andel högre-andel lägre) innebär att de är uttryckta som avvikelser från medelvärdet i termer av antal standardavvikelser. Ett positivt värde tyder på en starkare tillväxt än det historiska genomsnittet medan ett negativt värde indikerar en svagare tillväxt.

Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel.

Produktion, timmar och produktivitet

Tjänsteproduktionen har drivit näringslivets samlade produktion under åren efter finanskrisen (se diagram 17). En successivt allt starkare varuproducerande sektor har tagit över som draglokt i ekonomin från tjänstesektorerna som växer i långsammare takt de kommande åren. Denna ombalansering i den ekonomiska tillväxten fortsätter framöver.

Den globala efterfrågan ökar alltmer. Industriproduktionen och exporten blir då allt viktigare för den svenska ekonomin. Särskilt starkt ökar produktionen i maskin-, och fordonsindustrin. Råvarubranscherna, dvs gruvor, skog och trävaruindustrin, möter också en allt starkare efterfrågan. Växelkursens utveckling är särskilt viktig för dessa branscher eftersom importen i dessa branscher är mindre än i övrig tillverkningsindustri. Den för närvarande svaga kronan, framförallt mot euron, gynnar således dessa branscher i hög grad.

Bygandet, framförallt bostadsbyggandet, har ökat mycket starkt de senaste åren. Framöver växer denna sektor långsammare då bostadsbyggandet nu bromsar in. Svårigheter att sälja nyproducerade lägenheter till följd av utlåningstak, amorteringskrav och stor utbudsoökning gör att antalet påbörjade lägenheter blir mindre i år.

Tjänsteproduktionen har ökat mycket starkt de senaste åren, framförallt 2015 då stora flyktingströmmar kom till Sverige. Handeln, hotell och restaurang är exempel på branscher som fick ett uppsving detta år till följd av migrationen. Detta har nu lugnat ned sig, men tjänsteproduktionen fortsätter att växa med 2-3 procent per år.

Den traditionella sektorsuppdelningen i varuproduktion och tjänsteproduktion är inte helt rättvisande alla gånger. Outsourcing är ett skäl till denna uppluckring mellan sektorerna. Exempelvis lönehantering, matsalar, städning mm som tidigare hanterades inom industriföretaget självt, utförs numera av andra företag registrerade i tjänstesektorn. Ett annat skäl är den automatisering/digitalisering/robotisering som ökar världen över och förändrar många beteenden i grunden. I fördjupningsrutan – Digitaliseringen och omvandlingstrycket finns detta närmare beskrivet.

Gränsen mellan vad som är att betrakta som ett tillverkande respektive serviceinriktat företag är idag svårare att dra än tidigare. Det har till och med gått så långt att företag som tidigare definierades som tillverkande företag blivit så "tjänstefierade" att de numera definieras som tjänsteföretag. Telekombolaget Ericsson är ett exempel på denna omdefiniering.

Uppdelningen av ekonomin i varuproducenter och tjänsteproducenter tjänar därför ett mindre syfte än tidigare. I den fortsatta beskrivningen av produktion, arbetade timmar och produktivitetstillväxning delas därför inte näringslivet upp i tjänste- respektive varuproducerande delar.

Företagen är fortsatt positiva till den framtida produktionsutvecklingen. I Konjunkturbarometern från Konjunkturinstitutet är förtroendet inom företagssektorn fortsatt på höga nivåer, framför allt inom tillverkningsindustrin. Enligt Svenskt Näringslivs företagarpå panel för första kvartalet 2018 ligger förväntningarna om framtida produktionsstillväxt över sitt historiska genomsnitt (se diagram 18).⁴ Även inköpschefsindex (PMI) är på relativt höga nivåer vilket gör att framtidsutsikterna inom näringslivet måste bedömas som relativt höga. Detta indikerar en relativt god tillväxttakt för näringslivets produktion under de kommande kvartalen.

De höga bristtalerna och stora rekryteringsproblem som många företag redan idag upplever riskerar att förvärras framöver när den globala efterfrågan ökar. Det ansträngda resursutnyttjandet gör att bland annat branschen företagstjänster får ytterligare svårigheter att hitta personal. Sammantaget bedöms näringslivets produktion växa med 2,8 procent 2018 och 2,0 procent 2019 (se tabell 3).

Den skattefinansierade produktionen som utförs i offentlig regi och av privata välfärdsföretag motsvarar sammantaget den offentliga konsumtionen. Framöver väntas den offentliga produktionen främst öka i kommunal sektor då det demografiska trycket och delar av flyktingmottagandet påverkar sektorn. När sysselsättning och arbetade timmar bedöms öka framöver kommer också de kommunala skatteintäkterna att bli högre vilket gör att produktionen kan öka under prognosåren.

De arbetade timmarna har framför allt vuxit inom den offentliga sektorn sedan 2016. Det växande behovet av kommunala välfärdstjänster för med sig en ökning av de arbetade timmarna i kommunsektorn under prognosperioden. I staten väntas de arbetade timmarna också öka framöver då försvaret, polisen och rättsväsendet sannolikt kommer tillföras mer resurser. För näringslivet bedöms timmarna växa långsammare framöver i och med att sysselsättningsökningen avtar. Sammantaget leder detta till att timtillväxten i svensk ekonomi fortsatt kommer att drivas av offentlig sektor (se tabell 3).

Produktivitetstillväxten har varit svag under lång tid. Till viss del har effekterna av finanskrisen påverkat produktivitetstillväxten negativt men andra strukturella faktorer som exempelvis den demografiska utvecklingen påverkar också. Den mycket starka timtillväxten i näringslivet under delar av 2017 påverkar produktivitetstillväxten 2018 negativt. Därför väntas produktivitetstillväxten i näringslivet bli lägre 2018 än 2019. Sammantaget förblir produktivitetstillväxten på nivåer som är lägre än historiskt genomsnitt (se tabell 3).

TABELL 3: Produktion, arbetade timmar och produktivitet

Årlig procentuell förändring, kalenderjusterad

	2016	2017	2018	2019
Produktion, totalt ¹	2,8	2,7	2,7	1,9
Produktion, näringslivet ¹	3,2	3,1	2,8	2,0
Produktion, offentlig sektor ¹	1,2	1,1	2,3	1,4
Arbetade timmar, totalt	2,1	1,9	2,0	1,0
Arbetade timmar, näringslivet	1,6	1,6	1,8	0,8
Arbetade timmar, offentlig sektor	3,6	2,4	2,7	1,5
Produktivitet, totalt ²	0,6	0,8	0,6	0,9
Produktivitet, näringslivet ²	1,7	1,5	1,0	1,2
Produktivitet, offentlig sektor ²	-2,3	-1,3	-0,4	0,0

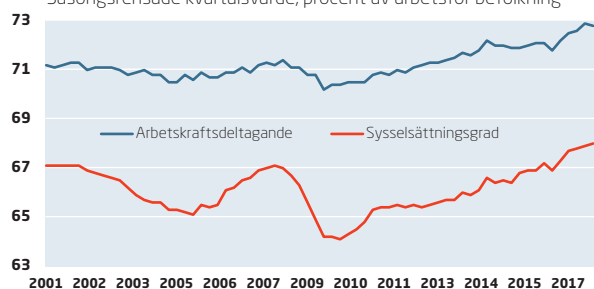
Anm: ¹Förädlingsvärde, fasta priser, ²förädlingsvärde per arbetad timme, fasta priser.

Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

⁴ De regionala skillnaderna i produktionsutsikter för kommande kvartal varierar dock (se avsnittet "Regional ekonomi").

DIAGRAM 19: Arbetskraftsdeltagande och sysselsättningsgrad, 15-74 år

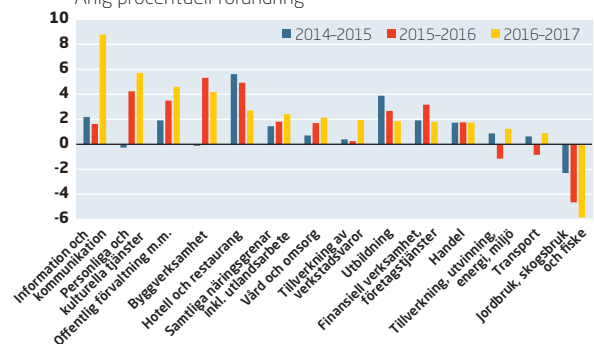
Säsongrensade kvartalsvärde, procent av arbetsför befolkning

Källa: SCB/AKU.

DIAGRAM 20: Antal anställda efter näringsgren

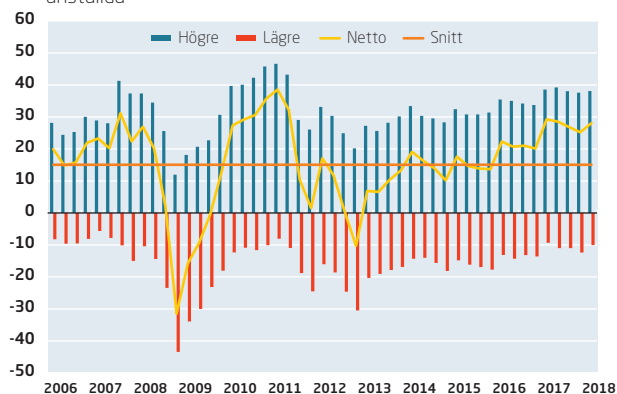
Årlig procentuell förändring

Källa: SCB och Svenskt Näringsliv.

DIAGRAM 21: Antal anställda, riket, på 6 månader sikt

Andel företag som förväntar sig högre respektive lägre antal anställda

Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel.

Arbetsmarknad

Den svenska ekonomin har vuxit starkt under de senaste åren. Det goda konjunkturläget har gjort att arbetsmarknaden har utvecklats väl. Det förbättrade läget på arbetsmarknaden fortsätter under 2018 och 2019. Efter den starka utvecklingen på arbetsmarknaden under 2017 förväntas dock sysselsättningen att öka i långsammare takt framöver. Detta beror bland annat på en måttligare tillväxt av arbetskraften under de kommande åren, försämrade matchning på arbetsmarknaden samt tilltagande rekryteringsproblem i många delar av svensk ekonomi.

Stark utveckling på arbetsmarknaden under 2017

Utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden var stark under 2017. Sysselsättningsgraden nådde sin högsta nivå sedan millennieskiftet. Antal sysselsatta i ekonomin växte kraftigt med 2,3 procent i årstakt, vilket motsvarar 112 000 fler sysselsatta jämfört med året innan. Arbetskraften ökade med 2,0 procent vilket gjorde att arbetskraftsdeltagandet fortsatte att stiga under 2017 (se diagram 19). Arbetslösheten minskade måttligt till 6,7 procent under 2017 vilket är den lägsta nivån sedan finanskrisen.

Under de senaste åren har sysselsättningen inom offentlig sektor vuxit påtagligt. Ifjol låg sysselsättningstillväxten inom offentlig sektor på 3,4 procent. Denna starka utveckling inom den offentliga sektorn drivs av kommunal sektor där behovet av personal inom utbildning, vård och omsorg har stigit snabbt till följd av det höga flyktingmottagandet och den ökande andelen barn, unga och äldre i befolkningen. Det råder redan en allvarlig brist på arbetskraft inom kommunal sektor och dessa brister bedöms öka ytterligare framöver.

Sysselsättningen inom privat sektor har ökat de senaste åren. Ifjol ökade sysselsättningen med 2,1 procent. De näringsgrenar som under de senaste åren har visat starkast tillväxt i antal anställda är IT-tjänster, personliga och kulturella tjänster, offentlig förvaltning, byggverksamhet, hotell och restaurang, utbildning samt finansiell verksamhet och företagstjänster (se diagram 20). Efter flera år av låg eller negativ tillväxt ökade sysselsättningen inom tillverkningsindustrin förra året. Detta drevs framförallt av stark varuexport. Trots den senaste tidens sysselsättningstillväxt är någon snabb sysselsättningstillväxt inom tillverkningsindustrin knappast att vänta. Dels påverkas tillverkningsindustrin av strukturomvandlingen mot ett tjänstesamhälle, dels av digitalisering, robotisering och automatisering av tillverkningsverksamhet (se fördjupningsrutan - Digitaliseringen och omvandlingstrycket). Även förändringar i sättet att klassificera företag i statistiken påverkar sysselsättningsstatistiken (se Det ekonomiska läget, december 2017, Svenskt Näringsliv).

Tilltagande matchningsproblem och fortsatt positiva anställningsplaner

Enligt Svenskt Näringsliv företagarpanel för det första kvartalet 2018 fortsätter företagen ha positiva anställningsplaner på sex månaders sikt (se diagram 21). Bristalen är höga både i privat och offentlig sektor. Matchningen på arbetsmarknaden är fortsatt problematisk och de senaste årens utveckling med ökad brist på arbetskraft har närmast förvärrat problemet. Antalet vakanser har ökat på senare tid och de är nu högre än någonsin. Samtidigt har arbetslösheten endast minskat måttligt.

Bilden av en försämrad matchning på den svenska arbetsmarknaden stämmer överens med den ökande bristen på arbetskraft i flertalet branscher. Resultaten från Svenskt Näringslivs Rekryteringsenkät från mars 2018, som är en enkätundersökning med frågor om rekrytering bland medlemsföretag, visar att 72 procent av de medlemsföretag som försökte att rekrytera upplevde svårigheter. Den vanligaste orsaken till rekryteringssvårigheter var brist på personer med rätt yrkeserfarenhet. Rekryteringsproblem är en del av vardagen för företag i alla branscher, men den största arbetskraftsbristen råder i byggindustri, åkeri, tillverkningsindustri, IT-tjänster och privata tjänstenärningar.

Tudelad arbetsmarknad

Antal sysselsatta i ekonomin har vuxit stadigt under de senaste åren. Antalet sysselsatta bland utrikes födda har ökat i snabbare takt jämfört med antalet sysselsatta bland inrikes födda (se diagram 22). Mellan 70 och 80 procent av de sysselsatta utrikes födda utgörs av utlandsfödda som kom till Sverige som arbetskraftsinvandrare, studerande och övriga anhöriga. Resterande delen består av utrikes födda som kom till Sverige som skyddsbehövande från krigsdrabbade länder och deras anhöriga.

Gruppen utrikes födda som helhet fortsätter att ha en svagare ställning på arbetsmarknaden än inrikes födda. Arbetslösheten bland utrikes födda har varit runt 16 procent 2009-2016. Under de senaste åren har dock en svag nedåtgående trend i denna arbetslöshet börjat skönjas. Sysselsättningsgraden bland utrikes födda har förvisso börjat stiga långsamt men den är fortfarande betydligt lägre än bland inrikes födda (se diagram 23).

Vägen framöver

2018 inleddes med en fortsatt stark utveckling på arbetsmarknaden. Arbetslösheten pressades tillbaka till 5,9 procent under februari 2018, medan sysselsättningsgraden ökade ytterligare till 68,8 procent. Sysselsättningen bedöms att öka med 1,6 procent i år, för att sedan växla ner till 1,0 procent nästa år. Detta beror främst på tilltagande arbetskraftsbrist och en långsammare ökning av arbetskraften. Till följd av en fortsatt stark omvärldskonjunktur förväntas sysselsättningsgraden öka något från dagens nivå.

DIAGRAM 22: Sysselsättning inrikes- och utrikesfödda, 15-74 år

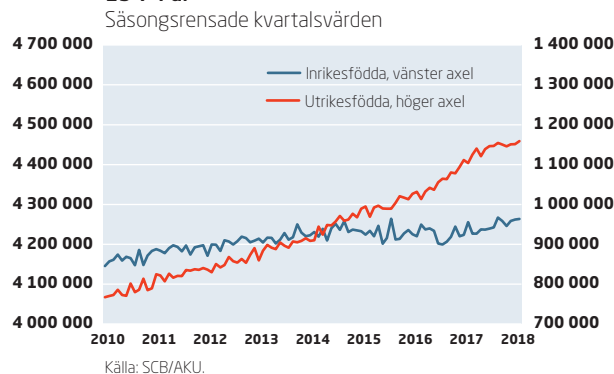

DIAGRAM 23: Sysselsättningsgrad och arbetslöshet bland inrikes- och utrikesfödda, 15-74 år

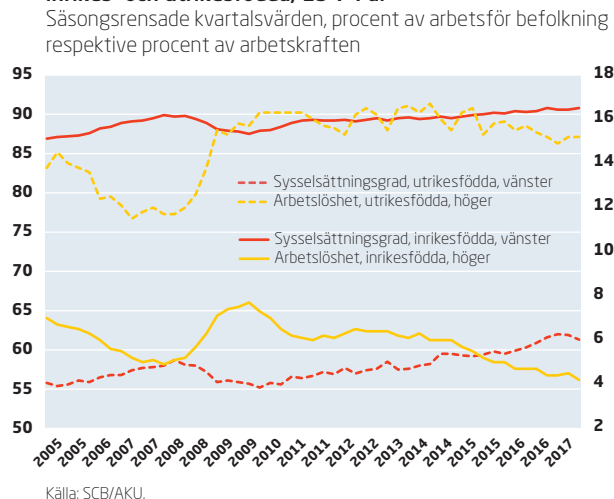
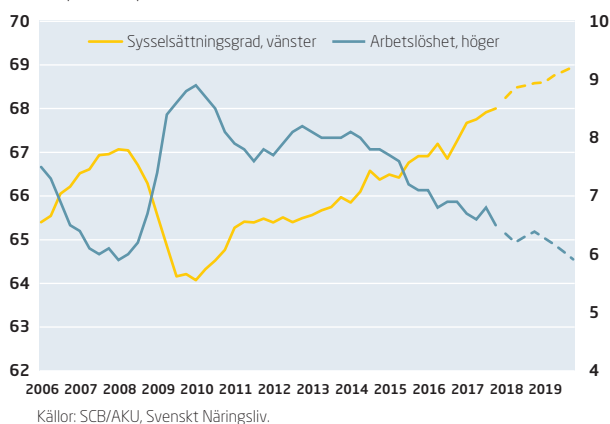

DIAGRAM 24: **Sysselsättningsgrad och arbetslöshet bland inrikes- och utrikesfödda, 15-74 år**

Säsongrensade kvartalsvärden, procent av arbetsför befolkning respektive procent av arbetskraften

TABELL 4: **Arbetsmarknad**

	2015	2016	2017	2018	2019
Sysselsättning ¹	1,4	1,5	2,3	1,6	1,0
Sysselsättningsgrad ²	66,7	67,1	67,8	68,5	68,8
Arbetskraft ¹	0,8	1,0	2,0	1,2	0,8
Arbetskraftsdeltagande ²	72,0	72,1	72,7	73,1	73,4
Arbetslöshet ³	7,4	6,9	6,7	6,3	6,1

Anm: ¹Årlig procentuell förändring, ²procent av befolkning 15-74 år, ³procent av arbetskraft.
Källor: SCB och Svenskt Näringsliv.

Trots att sysselsättningen ökat snabbt har arbetslösheten endast sjunkit måttligt, från närmare nio procent 2010 till strax under sju procent 2017. I år sjunker arbetslösheten till 6,3 procent för att under 2019 sjunka ytterligare något till 6,1 procent (se diagram 24 och tabell 4).

Den svenska arbetsmarknaden står inför stora utmaningar. Åtgärder är nödvändiga för att förbättra matchningen på arbetsmarknaden och möta rekryteringsproblemen i både näringslivet och inom offentlig sektor, samt för att hjälpa stora grupper av arbetslösa att ta sig in på arbetsmarknaden. Dessa grupper av arbetslösa består i dagsläget av utomeuropeiskt födda, äldre, funktionshindrade och unga utan gymnasial utbildning. Den svenska arbetsmarknaden efterfrågar i praktiken någon form av utbildning och yrkesfärdighet, och efterfrågan på arbetskraft kommer under de kommande åren fortsätta att öka bland yrken som kräver gymnasieexamen eller högre utbildning.

I takt med att andelen utomeuropeiskt födda i arbetskraften växer kommer utmaningarna för den svenska arbetsmarknaden också att växa. De nyanlända som kom till Sverige under flyktingvågen hösten 2015 behöver integreras på arbetsmarknaden när de gradvis kommer in i arbetskraften. De flesta av dessa människor har ingen eller låg utbildning, saknar arbetslivserfarenhet, har bristande kunskaper i det svenska språket samt inga formella eller informella nätverk.

Flera bedömare spår att framtidens rekryteringsbehov inte kommer att kunna mötas av de som idag befinner sig i Sverige. Enligt Svenskt Näringslivs Rekryteringsenkät kan 27 procent av de företag som deltog i undersökningen tänka sig att i framtiden rekrytera medarbetare utomlands. Bland de stora företagen är denna siffra hela 47 procent. Möjligtvis kan delar av dagens matchningsproblem mildras om arbetskraftsinvandring tillåts öka.

Digitaliseringen och omvandlingstrycket

För lite drygt 20 år sedan myntades de numer bevingade orden ”Internet är en fluga” i samband med en intervju med dåvarande kommunikationsministern Inez Uusman. Idag kan vi konstatera att digitaliseringen, internet och den automatisering som detta på olika sätt skapar möjligheter till förändrar förutsättningarna för företagandet och arbetsmarknaden. Digitaliseringen gör det möjligt att organisera, producera och leverera varor och tjänster på nya sätt och den snabba tekniska utvecklingen gör att spelplanen hela tiden förändras.

Detta betyder stora möjligheter; tråkiga arbetsuppgifter försvinner, offentliga tjänster blir effektivare, en världsmarknad öppnar sig för fler och inte minst får vi en mer resurseffektiv och hållbar ekonomi. Digitaliseringen öppnar en marknad med 7 miljarder konsumenter för svenska företag. Men utmaningarna är samtidigt stora för att säkerställa konkurrenskraft och tillväxt.

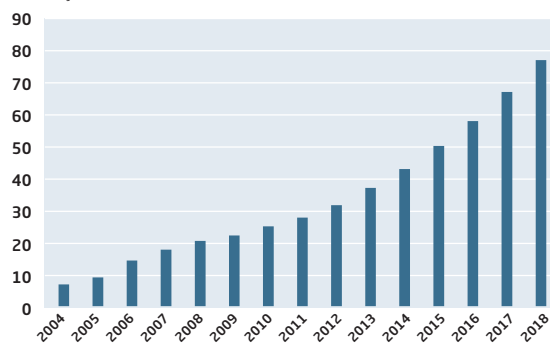
Digitaliseringen kan ses i flera olika perspektiv: Det är en stark och hastig omvandlingskraft som påverkar brett och många olika delar av samhället (ekonomi, arbetsmarknad, regionalpolitik, inkomst- och förmögenhetsfördelning, teknikutveckling, konkurrens och företagande etc). Det handlar om nya tjänster och produkter, nya produktionssystem, processer och nya affärsmodeller. Gränserna mellan varor och tjänster suddas ut, nya tjänster skapas och allt fler tjänster blir utsatta för internationell konkurrens. Utvecklingen kan kanske tydligast exemplifieras med e-handeln som utsätter handeln för en ny konkurrenssituation vilket påverkar både strukturer och logistiklösningar. Som framgår av diagram 25 har e-handels omsättning i stort sett fyrdubblats under de senaste tio åren, och där i stort sett hela ökningen av konsumtionen av icke-dagligvaror skett via just e-handel.

Nya kompetenser behövs på arbetsmarknaden samtidigt som robotar och artificiell intelligens kan ersätta och förändra många av dagens arbetsuppgifter. Framgångsrika företag växer snabbare och kan fundamentalt förändra branscher på kort tid. Det påverkar konkurrenssituationen och påskyndar strukturomvandlingen för samtliga branscher i ekonomin samtidigt som det skapar en stor effektiviseringspotential inom den skattefinansierade sektorn. Det påverkar lokalisering och det påverkar kraven på transporter och infrastruktur.

Det sker också stora förändringar i anställningsformerna och andra typer av anlitande av arbetskraft. Det tydligaste exemplet på detta är framväxten av olika plattformar där uppdragstagare och uppdragsgivare kan hitta varandra, ofta på en internationell basis. Mer allmänt kan man konstatera att utvecklingen går mot ökad ”numerär” såväl som ”funktionell” flexibilitet, med en minskad andel fast arbetskraft respektive större krav på medarbetarna att skifta uppgifter.

Den strukturförändring vi nu är inne i med IT/digitalisering/artificiell intelligens påminner i hög grad om de tidigare industriella revolutionerna (ångmaskinen, elmotorn, biltransporter). De genomgripande förändringarna ledde då till helt nya sätt att organisera både samhället i stort och produktionen. Samma sak sker nu och i ett snabbt tempo.

DIAGRAM 25: Omsättning svensk e-handel
Miljarder kronor

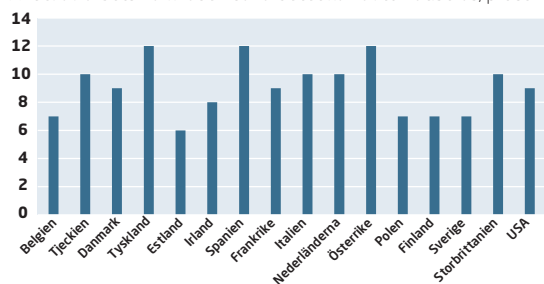

Anm: 2018 prognos.

Källa: E-barometern årsrapport 2017, HUI research.

DIAGRAM 26: **Bedömd hög risk att arbetsuppgifterna försvinner pga automatisering**

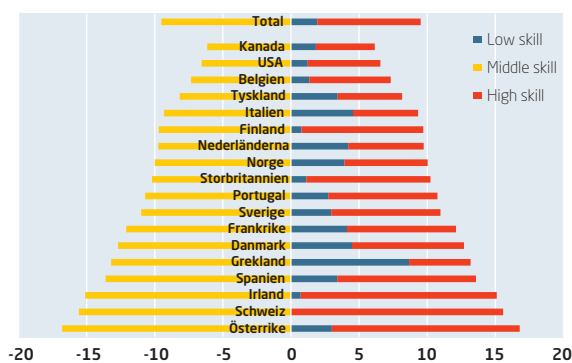
Andel av arbetsmarknaden där arbetet kan automatiseras, procent

Källor: Arntz, M., T. Gregory and U. Zierahn (2016), "The Risk of Automation for Jobs in OECD Countries: A Comparative Analysis", OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 189.

DIAGRAM 27: **Ökad polarisering på arbetsmarknaden**

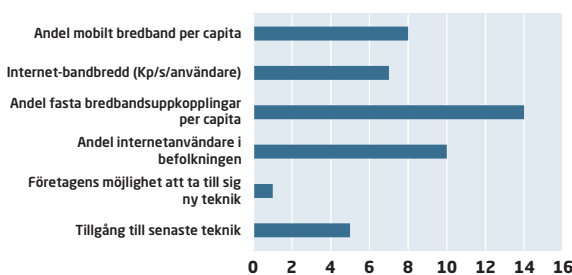
Procentuell förändring av olika gruppers andel av total sysselsättning 1995-2015

Källa: OECD Employment Outlook 2017.

DIAGRAM 28: **Sveriges ranking vad avser ny teknik 2017-2018**

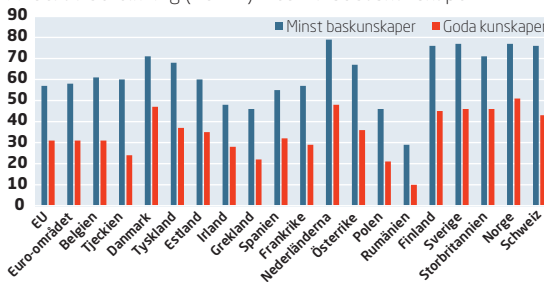
Rang bland 137 studerade länder

Källa: Global Competitiveness Report 2017-2018.

DIAGRAM 29: **Digitala kunskaper i befolkningen 2017**

Andel av befolkning (16-74) med minst baskunskaper

Anm: Med digitala kunskaper avses kunskap om informationshämtning, kommunikation, problemlösning och mjukvara.

Källa: Eurostat.

⁵ Fölster, S. Vart annat jobb automatiseras inom 20 år, Stiftelsen för strategisk forskning, 2014.

I grunden är denna typ av strukturomvandling inget nytt, även om takten gradvis har ökat. Många analyser av arbetsmarknaden fokuserar på nettoförändringarna och missar därmed förändringarna/rörligheten brutto – som är avsevärt större. En ESO-rapport visar att under perioden 1990–2009 ökade sysselsättningen totalt med knappt 200 000 jobb, men den siffran döljer att det försvann 3,2 miljoner jobb och tillkom 3,4 miljoner. Omkring 15 procent (ca vart 6e jobb) omsattes således på något sätt varje år. Därtill förändrades många jobb vad gäller innehåll eller kompetenskrav.

På en mer övergripande nivå kan tre större förändringar ses i digitaliseringsens spår:

- Automatiseringen ger upphov till nya arbetsuppgifter: någon behöver kunna konstruera och sköta maskinerna, och det är ofta högkvalificerade arbeten.
- En ökad grad av automatisering och tillväxt har historiskt sett lett till att de sysselsatta arbetar färre antal timmar och får mer fritid, vilket i sin tur stimulerar både konsumtion och framväxt av nya näringar, främst på tjänstesidan.
- Behovet av kontinuerlig utbildning och omställning ökar.

De tidiga bedömningar som gjordes pekade på att digitaliseringen/automatiseringen på 10-20 års sikt kommer att påverka uppemot hälften av alla jobb i Sverige.⁵ Detta innebär dock INTE att alla dessa jobb försvinner. Visst kan efterfrågan på arbetskraft inom ett visst yrke minska om ett flertal moment inom yrket kan automatiseras. Men samtidigt innebär en automatisering av tidskrävande moment inom en befintlig verksamhet att resurser frigörs till att lägga mer tid på andra, mer produktiva aktiviteter inom samma anställning.

Senare studier av OECD har försökt uppskatta andelen jobb där automatiseringspotentialen är så hög att risken är betydande att jobbet försvinner helt. Denna andel bedöms för Sverige vara omkring 7 procent, vilket är en av de lägre inom OECD-området (se diagram 26). Sveriges förhållandevis låga andel förklaras i hög grad av att framför allt tillverkningsindustrin redan automatiserats i hög utsträckning och att även andra sektorer ligger långt framme vad avser införandet av nya teknik. Höga svenska lönekostnader i ett internationellt perspektiv har lett till en redan i utgångsläget hög automatisering. Man kan således konstatera att merparten av alla jobb kommer att påverkas mer eller mindre, men att andelen som helt försvinner är förhållandevis liten.

Strukturomvandlingen och digitaliseringen av samhället innebär att en rad kompetenser på framför allt mellannivå sannolikt kommer att ersättas av olika typer av IT-lösningar, medan de högkvalificerade jobben ökar liksom efterfrågan på relativt sett lågkvalificerade tjänstejobb i olika servicesektorer. Många studier har också pekat på en risk för en ökad polarisering på arbetsmarknaden. Detta tenderar att förstärka den utveckling som skett under de senaste 20 åren (se diagram 27).

Det är dock inte i första hand hela yrken som automatiseras, utan snarare olika arbetsuppgifter. Graden av inverkan på den enskilda individen beror på hur stor andel av arbetsuppgifterna som kan automatiseras.

Som framgått ovan har Sverige ett relativt sett högre lönekostnadsläge än konkurrentländerna i flertalet tjänstesektorer. Detta torde medföra att det blir förhållandevis mer lönsamt att ersätta personal i Sverige med robotar eller algoritmer än i länder med lägre lönekostnader. Detta kan stärka företagens produktivitet och konkurrenskraft, men innebär samtidigt en större risk för högre strukturell arbetslöshet.⁶ Balansen mellan konkurrens- och utvecklingskraft å ena sidan, samt strukturell arbetslöshet å den andra torde därmed förändras. Samtidigt är det viktigt att peka på att utvecklingen också skapar mängder av nya arbetstillfällen och nya yrken. Avgörande för att utvecklingen ska bli positiv är därmed att kunskap och kompetenser kontinuerligt kan uppdateras och valideras, liksom att såväl kunskap som kapital kan flyttas till nya områden/sektoer.

Digitaliseringen - hot eller möjlighet?

På ett övergripande plan pekar flertalet studier på att Sverige överlag ligger bra till vad gäller grundförutsättningarna för att uppnå en fortsatt konkurrenskraft i den digitaliserade globala ekonomin. World Economic Forums Global Competitiveness Index för 2017/2018 visar t ex att Sverige ligger bland tio-i-topp vad gäller indikatorerna för ”technological readiness” (se diagram 28) och Eurostats statistik över den tekniska kompetensen i befolkningen visar samma sak (se diagram 29). Statistiken visar dock samtidigt att vi inte ligger i topp vad avser någon enskild variabel. En övergripande slutsats är därför att det är flera andra länder som kommit ikapp det försprång Sverige tidigare hade inom många områden. Vi är därmed en ”stagnerande ledare”.

Även annan statistik över användningen av internet bekräftar bilden av en bra position, om än inte bättre än flera andra länder. Det gäller t ex statistiken över andelen som e-handlar samt utför finansiella transaktioner via nätet (se diagram 30 respektive 31).

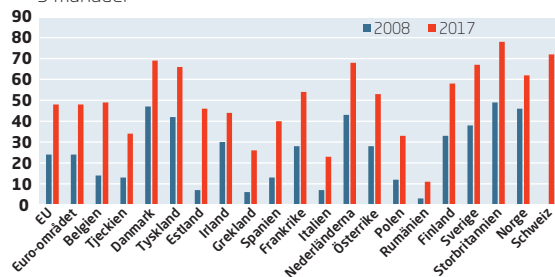
Hur ser då svenska företag på digitaliseringen och hur den påverkar konkurrenssituationen och företagets struktur i olika avseenden? Det är i grunden den avgörande frågan för framtida tillväxt och välbefinnande.

Nästan alla företag har redan påverkats

Svenskt Näringsliv har i samband med sin Företagarpanel för första kvartalet 2018 låtit ställa en rad specialfrågor för att belysa detta.⁷ För det första, och inte oväntat, kan noteras att digitaliseringen redan påverkat omkring 85 procent av alla företag. Allra störst påverkan finns inom industrin (90 procent), medan byggsektorn ligger lägst (men på höga 73 procent), vilket framgår av diagram 32.

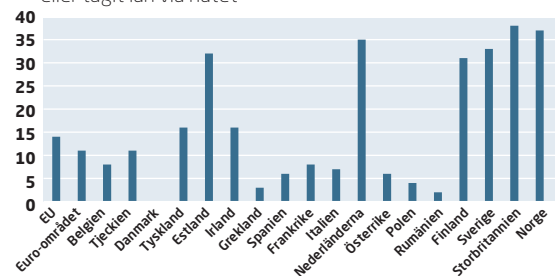
Uppdelat på storleksklasser syns ett tydligare mönster. Ju större företag desto mer har digitaliseringen påverkat företaget (se diagram 33). Bland företagen med mer än 200 anställda har i stort sett alla påverkats medan andelen bland företag med 0–9 anställda är omkring 75 procent. Bakom den lägre siffran kan t ex ligga att en större andel av de minsta företagen är hantverksföretag där arbetsprocessen påverkas i mindre grad. Siffran är dock sannolikt underskattad eftersom många nog inte i svaret tagit med att man har sin kalender i mobiltelefonen etc. Delar av digitaliseringens effekter har redan blivit en så naturlig del av vår vardag att vi inte tänker på dem.

DIAGRAM 30: **Snabbt ökande e-handel**
Andel av befolkning (16-74) som handlat på nätet senaste 3 månader

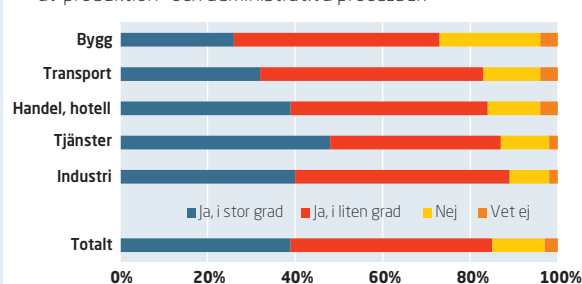
Källa: Eurostat.

DIAGRAM 31: **Finansiella nätkätkiviter 2016**
Andel av befolkning (16-74) som köpt aktier, försäkringar eller tagit lån via nätet

Källa: Eurostat.

DIAGRAM 32: **Påverkas ditt företag av digitaliseringen?**
Med digitalisering avses automatisering och effektivisering av produktion- och administrativa processer.

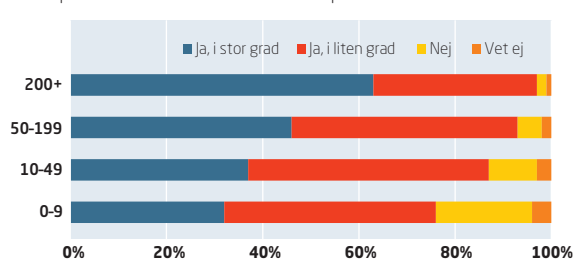

Anm: Av 2 520 intervjuade företag uppger 2133 att de påverkats av digitaliseringen.

Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel kvartal 1, 2018.

DIAGRAM 33: **Påverkas ditt företag av digitaliseringen? Storleksuppdelat**

Med digitalisering avses automatisering och effektivisering av produktion- och administrativa processer

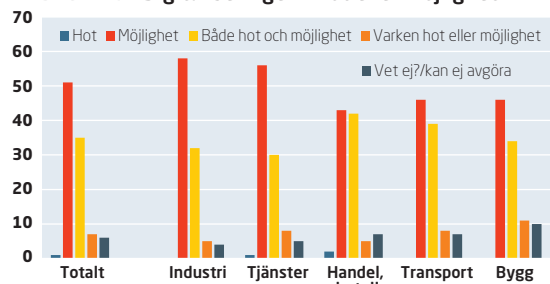

Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel kvartal 1, 2018.

⁶ Detta kan i sin tur innebära lägre produktivitet per capita totalt i ekonomin, samtidigt som påfrestningarna på trygghetssystemen och de sociala spänningarna kan öka.

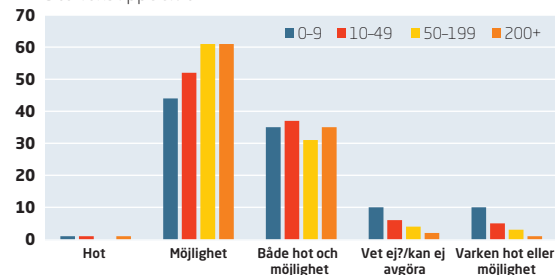
⁷ Enkäten har besvarats av drygt 2500 företag i olika sektorer och storleksklasser.

DIAGRAM 34: Digitaliseringen - hot eller möjlighet?

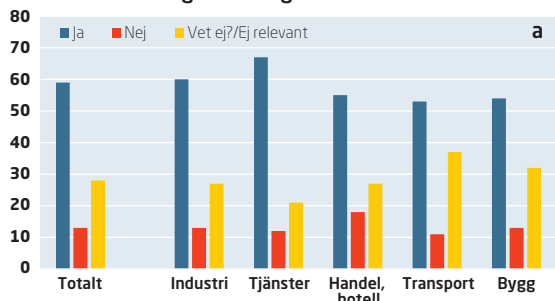
Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel kvartal 1, 2018.

DIAGRAM 35: Digitaliseringen - hot eller möjlighet? Storleksuppdelat

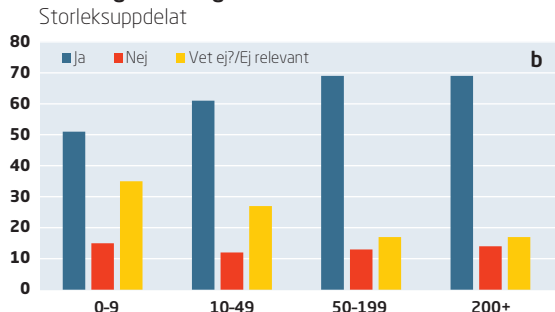
Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel kvartal 1, 2018.

DIAGRAM 36: Anser du att ditt företag är väl positionerat för att möta digitaliseringen de kommande åren?

Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel kvartal 1, 2018.

Anser du att ditt företag är väl positionerat för att möta digitaliseringen de kommande åren? Storleksuppdelat

Källa: Svenskt Näringslivs Konjunkturbarometer Q1 2018.

I den övergripande statistiken ovan konstaterades att Sverige överlag låg bra till, om än inte avsevärt bättre än flera andra länder. Denna positiva bild bekräftas starkt på företagsnivå. Det är således betydligt fler företag som ser digitaliseringen som en möjlighet än som ett hot, och även fler företag som anger svaret ”möjlighet” än ”både hot och möjlighet”. Detta stämmer också väl in med annan statistik som visar att svenska företag generellt är mycket framgångsrika i att ta till sig och tillämpa ny teknik.⁸

Utmaningarna är högre inom sektorerna handel (inklusive hotell och restaurang), transport och bygg. I de två första fallen är det naturligt med tanke framför allt på den mycket snabba ökningen av e-handeln samt dess följd effekter på transporter, i det senare fallet sannolikt beroende på att företagen i sektorn hittills påverkats i mindre grad varför osäkerheten är större (se diagram 34). Uppdelat på storleksklasser framträder samma positiva bild, om än möjligheterna uppfattas som tydligare bland de större företagen (se diagram 35).

Den positiva uppfattningen om att företagen sannolikt kan dra nytta av digitaliseringen bekräftas av svaren på frågan om man uppfattar att företaget är bra positionerat för att möta den tekniska utvecklingen och den förändrade konkurrenssituationen. Totalt anger närmare 60 procent av företagen att de är väl positionerade, medan endast 13 procent svarar ”nej”. Knappt tre av tio företag anger ”vet ej/ej relevant”. Liksom i övriga frågor är handels-, transport- och byggsektorn något mer osäkra men även där med en tydlig positiv övervikt (diagram 36).

Även en regional uppdelning av svaren ger samma positiva bild (se avsnittet Regional ekonomi). I samtliga län är det fler företag som ser digitaliseringen som en möjlighet än ett hot, och det är därför också fler företag som anger att de är bra positionerade för att möta framtiden än de som anser motsatsen. Skillnaden mellan länen förklaras främst av olika bransch- och storleksstrukturer.

Effekter på företagsnivå?

En stor majoritet av företagen anger således, som framgått ovan, att digitaliseringen redan påverkat dem. Denna påverkan väntas bli än starkare framöver. För att komplettera bilden ombads företagen därför att konkretisera svaren vad gäller påverkan på sex olika delområden under de tre senaste åren, samt förväntningar inför kommande tre år. Dessa områden var:

- Inköpsmöjligheter från utlandet.
- Antal tjänstemän på mellannivå.
- Totalt antal sysselsatta.
- Antal personal i direkt produktion.
- Antal lager/transportpersonal.
- Antal personal med IT-kunskaper.

Totalt sett visar svaren (se diagram 37) för det första att effekterna har varit och förväntas förbli störst dels vad avser möjligheterna att göra inköp i utlandet, dels att behovet av IT-kompetenser ökar. För det andra

⁸ I World Economic Forums Competitiveness Index är Sverige topprankat vad avser ”firm level technological absorption”. Sverige får också generellt goda omdömen vad gäller företagens struktur, ledning, förnyelseförmåga och innovationer.

att effekterna totalt sett på olika personalkategorier (bortsett från personal med IT-kompetens) generellt varit relativt låga. Med tanke på att svaren på hur digitaliseringen hittills påverkat gäller för de senaste tre åren när konjunkturen överlag varit stark och arbetskraftsbristen ökande, måste givetvis en viss försiktighet läggas i tolkningen av hur mycket som beror på just digitaliseringen jämfört med andra faktorer. Svaret på förväntningarna borde dock inte ha samma osäkerhet och även här kan vi se att nettoeffekten av digitaliseringen vad avser de olika personalkategorierna väntas bli blygsam. Effekterna är totalt sett positiva, dvs digitaliseringen väntas påverka sysselsättningen positivt (se diagram 38).

Två olika kompletterande tolkningar kan göras av svaren. En första är att förändringar i arbetsinnehåll och kompetenskrav sannolikt i hög grad sker inom yrkeskategorierna, dvs i linje med OECD:s analys att det främst är yrkesinnehållet som påverkas. En andra och för svensk tillväxt positiv tolkning är att företagen överlag räknar med stärkt konkurrenskraft och därmed stigande sysselsättning när man drar nytta av en god positionering på den nya digitala spelplanen. Detta gäller för samtliga sektorer (även handeln) med undantag för industrin där sysselsättningen inte väntas påverkas till följd av digitaliseringen.

Sammanfattningsvis pekar således svaren på att det svenska näringslivet ser digitaliseringen mer som en möjlighet än ett hot. En bra positionering i kombination med att en global marknad nu öppnas skapar nya tillväxtmöjligheter. Den positiva framtidssynen är väl i linje med förväntningar om stigande investeringar i näringslivet kommande år. Samtidigt finns dock utmaningar, inte minst den redan i utgångsläget stora bristen på arbetskraft och den svaga matchningen på arbetsmarknaden.

Utvecklingen innebär att det blir viktigare att resurser kan flyttas från stagnerande till nya växande verksamheter. Den innebär också att kompetensbehovet i näringslivet och i de enskilda företagen kommer att förändras snabbt. Flexibilitet och kompetens på arbetsmarknaden är därmed en huvudfråga. Förändrade kompetenskrav i företagen kommer också att ställa nya krav på utbildningssystemet, kanske framför allt vad gäller den kontinuerliga kompetensutvecklingen.

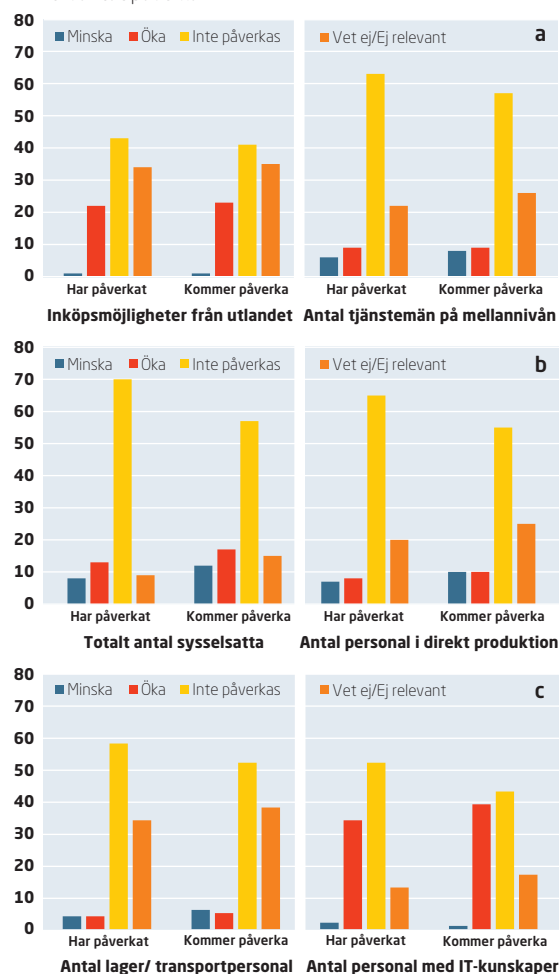
Morgondagens samhälle kommer att kräva att människor är villiga att snabbt utveckla sin kompetens och ställa om till nya arbetsuppgifter, kanske både en och två gånger under sitt arbetsliv.

Företagen kommer också snabbt behöva ställa om till ny teknik för att kunna mäta sig i den internationella konkurrensen. Nya företag måste kunna startas och växa, och regelverken anpassas till de nya arbetsformer som utvecklas i plattformsekonomin.

En andra slutsats är att konkurrensen kommer att hårdna ytterligare, vilket bl a förväntningarna om en högre andel inköp i utlandet pekar på. Allt fler företag i alla sektorer kommer att känna av denna ökade konkurrens. Ökad e-handel, både i konsumentledet och B2B kommer även att bidra till ett fortsatt svagt inflationstryck i ekonomin.

DIAGRAM 37: Hur påverkar digitaliseringen...?

Svar från de som har påverkats samt från alla avseende förväntat påverkan

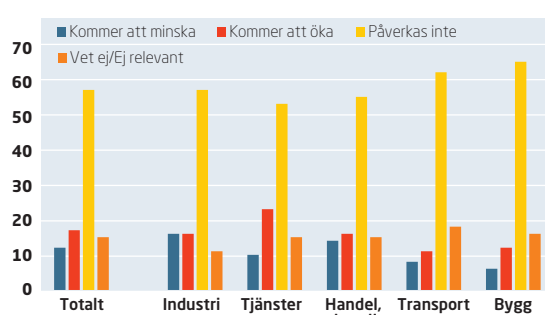

Anm: Av 2 520 intervjuade företag uppger 2 133 att de påverkats av digitaliseringen.

Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel kvartal 1, 2018.

DIAGRAM 38: Hur påverkar digitaliseringen total sysselsättning?

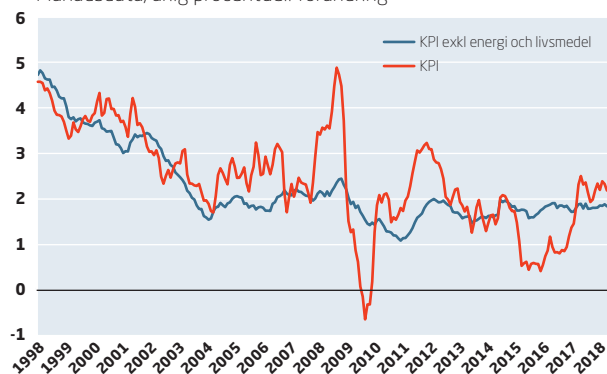
Avser kommande 2-3 år

Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel kvartal 1, 2018.

DIAGRAM 39: Inflationen i OECD området

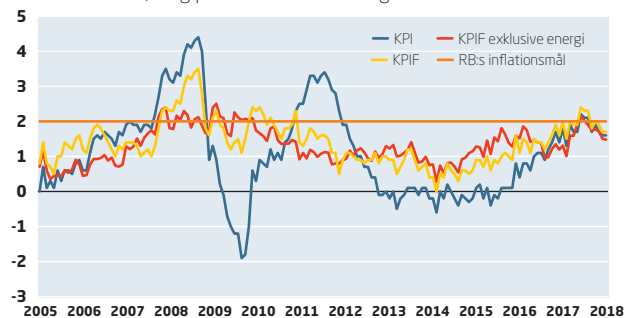
Månadsdata, årlig procentuell förändring

Källa: OECD.

DIAGRAM 40: Konsumentprisindex

Månadsdata, årlig procentuell förändring

Källa: SCB.

Inflation och penningpolitik

Det underliggande inflationstrycket i OECD-området har varit påfallande lågt och stabilt de senaste åren trots ett allt högre resursutnyttjande. Man kan också konstatera att tillfälliga upp- och nedgångar i inflationen drivna av volatila priser på energi och livsmedel inte fått några tydliga spridningseffekter till andra priser vilket indikerar ett stort förtroende för centralbankernas inflationsmål och svårigheter för företagen att föra vidare ökade kostnader till sina kunder. Under den senaste femårsperioden har den underliggande inflationen i OECD-området (KPI exklusive energi och livsmedel) uppgått till 1,8 procent och har rört sig i ett smalt band mellan som lägst 1,5 procent och som högst 2,0 procent (se diagram 39).

Inflationen i Sverige har varierat mer, och den genomsnittliga inflationen har varit betydligt lägre de senaste åren, än i OECD-området. Framför allt var inflationen mycket låg i Sverige under åren 2012–2014, i samband med att Riksbanken då förde en stramare penningpolitik än i omvärlden vilket resulterade i en tydlig appreciering av den svenska kronan och att inflationsförväntningarna hamnade på drift. Detta föranledde en omläggning av penningpolitiken i Sverige och en svag trendmässig uppgång i inflationen sedan 2014. Ser man till Riksbankens mått på underliggande inflation, KPIF exklusive energi, så steg den från 0,2 procent våren 2014 till 2,1 procent sommaren 2017. Uppgången i inflationen under första halvåret 2017 drevs dock delvis av tillfälliga faktorer och sedan dess har inflationstrycket fallit tillbaka.

I februari 2018 uppgick inflationen mätt med KPIF exklusive energi till 1,5 procent, medan inflationen mätt med KPI och KPIF var en respektive två tiondelar högre. Utfallet för KPIF-inflationen, som numera är Riksbankens målvariabel, på 1,7 procent i februari låg sålunda fortfarande hyggligt nära inflationsmålet men var ändå betydligt lägre än de 2,4 procent som noterades i somras (se diagram 40). Framför allt är det tjänsteprisinflationen som dämpats, vilket delvis var väntat när vissa tillfälliga faktorer föll bort, men samtidigt är detta ett bekymmer för Riksbanken som tolkat den tidigare uppgången som en effekt av den expansiva penningpolitiken och att det högre resursutnyttjandet i svensk ekonomi i allt högre grad börjat slå igenom på prisökningstakten. I och med de senaste månadernas fall i tjänsteprisinflationen kan denna tolkning ifrågasättas. Ökningstakten för tjänstepriserna i februari låg till och med något under genomsnittet sedan 2000 trots ett resursutnyttjande som är klart högre än normalt. Däremot har varuprisinflationen stigit något på senare tid vilket dock troligen i hög grad kan kopplas till försvagningen av kronan.

Det finns inte heller några tydliga tecken på ett stigande kostnadstryck i svensk ekonomi. Trots allt större svårigheter för företagen att få tag i arbetskraft har löneökningarna varit stabila och ligger strax över 2,5 procent i årstakt. Det innebär att lönerna inte ökat så värst mycket mer än avtalen, vilket kan tyckas märkligt om man bara ser till det strama

läget på arbetsmarknaden. Samtidigt kan man konstatera att löneökningarna i Sverige fortfarande ligger högre än i flertalet konkurrentländer och sett i relation till den svaga produktivitetstillväxten är inte heller löneökningarna anmärkningsvärt låga. Man kan också notera att prognosmakare som Riksbanken och Konjunkturinstitutet regelmässigt överskattat löneökningarna i Sverige i sina prognoser genom att man har fokuserat på förhållanden på den svenska arbetsmarknaden och inte i lika hög grad beaktat andra faktorer som de svaga löneökningarna i omvärlden och den låga produktivitetstillväxten.

När det gäller företagens möjligheter att höja sina priser måste man förutom efterfrågeläget också beakta den strukturella pressen på priserna i form av ökad konkurrens på produkt- och tjänstemarknaderna som företagen möter. Denna prispress har snarast ökat i till exempel sällanköpshandeln där konkurrensen från e-handeln blir alltmer intensiv. Förutom att de fysiska butikerna får konkurrens från inhemsk e-handel ökar nu dessutom konkurrensen alltmer från internationell e-handel baserad i länder som Kina. Ser man till företagens planer på att höja priserna, som de kommer till uttryck i olika enkätundersökningar, är dessa också anmärkningsvärt låga med tanke på det starka konjunkturläget. Ovanstående faktorer talar för att utrymmet för höjda vinstmarginaler är mycket begränsat. Sammantaget kan man se att sambandet mellan inhemsk konjunktur å ena sidan och löne- och prisökningar å andra sidan generellt har blivit allt svagare. Framöver bedömer vi att inflationen kommer vara relativt stabil. De senaste månadernas förnyade kronförsvagning kan väntas bidra till en viss uppåttryck på importpriserna men under loppet av prognosperioden räknar vi med att kronan stärks igen, vilket efter hand får en motsatt effekt på den importerade inflationen. Vissa tillfälliga faktorer som bidrog till att höja inflationen 2017 som till exempel banktjänster och charterresor kommer troligen att bidra betydligt mindre till inflationen i år. Även energiprisernas bidrag till inflationen bedöms minska successivt under prognosperioden. Mätt som årsgenomsnitt bedöms KPIF-inflationen falla tillbaka något till 1,8 procent i år jämfört med fjolårets 2,0 procent, för att sedan uppgå till 1,9 procent 2019. KPI-inflationen blir något högre 2019 när räntan långsamt börjar höjas.

Riksbankens strategi för att få upp inflationen har varit att föra en ultralätt penningpolitik för att få till stånd ett ökat resursutnyttjande med stigande löneökningar som följd och en svagare krona som ska driva upp importpriserna. En effekt av de senaste årens penningpolitik är att kronan utvecklades som tidigare bidrog till att mildra konjunktursvängningarna nu bidragit till att förstärka dessa. Under högkonjunkturåren 1999/2000 stärktes kronan för att därefter försvagas under lågkonjunkturer 2001/2002. I samband med finanskrisen 2008/2009 försvagades kronan kraftigt för att sedan förstärkas när konjunkturer vände upp 2010. Kronans rörelser bidrog sålunda till att mildra svängningarna i konjunkturer under denna period. Sedan dess har dock kronan snarast förstärkt de cykliska variationerna. Den senaste tiden har kronan, i termer av det så kallade KIX-indexet, noterats för de svagaste nivåerna sedan 2010 (se diagram 41). Detta under brinnande högkonjunktur. När det gäller kursen mot euron får man gå tillbaka ytterligare ända till 2009 för att hitta en svagare nivå än dagens.

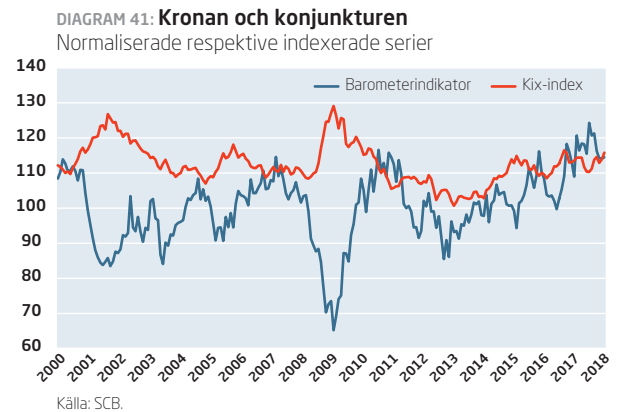

DIAGRAM 42: Växelkurser mot USD och EUR
Veckomedelvärden SEK/EUR och SEK/USD

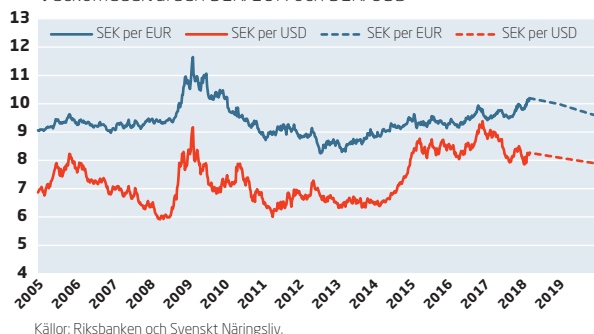
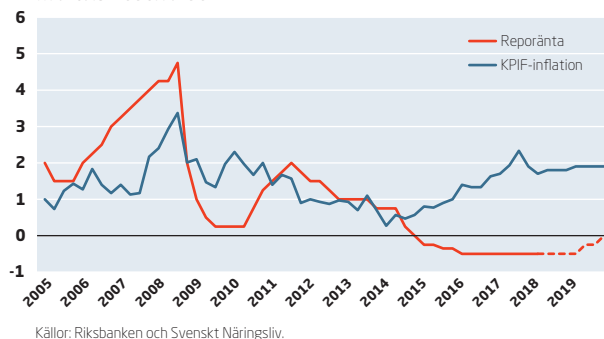

DIAGRAM 43: Reporänta och KPIF-inflation
Procent respektive årlig procentuell förändring av KPIF, kvartalsmedelvärden

TABELL 5: Inflation, räntor och växelkurser
Årsgenomsnitt

	2016	2017	2018	2019
KPIF ¹	1,4	2,0	1,8	1,9
KPI ¹	1,0	1,8	1,8	2,1
Reporänta, procent ²	-0,5	-0,5	-0,5	0,0
3-mån. ränta, procent ²	-0,7	-0,7	-0,3	0,4
10-års ränta, procent ²	0,5	0,7	1,2	1,8
SEK/EUR ²	9,6	9,8	10	9,6
SEK/USD ²	9,1	8,2	8,1	7,9
KIX-index ²	111,7	112,9	114,7	112,2

Anm: ¹Årlig procentuell förändring, ²slutet av året.

Källor: SCB, Riksbanken, Macrobond och Svenskt Näringsliv.

De senaste månadernas kraftiga försvagning mot euron kan i någon mån ses i ljuset av en allmän eurostyrka. Kronan har till exempel försvagats mindre mot den amerikanska dollarn (se diagram 42). Den skakiga bostadsmarknaden i Sverige kan också ha bidragit till kronans svaghet. Samtidigt kan man notera att den svenska kronan sedan årsskiftet också försvagats kraftigt mot den norska kronan trots delvis liknande problem på norsk bostadsmarknad. Detta indikerar att den senaste tiden kronsvaghet i hög grad beror på ändrade förväntningar på Riksbankens penningpolitik.

Svaga inflationsutfall i januari och februari tillsammans med ”mjuk” kommunikation från Riksbanken har lett till att förväntningarna på en första räntehöjning skjutits på framtiden och nu snarast väntas komma under första halvåret 2019 och inte andra halvåret 2018 som impliceras av den räntebana som Riksbanken publicerade i februari. Det skulle i så fall kunna innebära att Riksbanken inte kommer att börja höja räntan före ECB vilket tidigare låg i förväntansbilden. Många aktörer räknar nämligen med att ECB avslutar sina tillgångsköp i september 2018 och att en första räntehöjning kan äga rum någon gång under första halvåret 2019.

Liksom tidigare lär Riksbanken noga följa ECB:s agerande och penningpolitiken kommer troligen att normaliseras i långsam takt. Efter en första höjning första halvåret 2019 bedömer vi att räntan höjs ytterligare en gång nästa år så att reporäntan ligger på nollstrecket i slutet av 2019 (se diagram 43). Först 2020 räknar vi med att reporäntan blir positiv. Sammantaget tror vi inte att Riksbankens styrränta kommer att avvika särskilt mycket från ECB:s, vilket i förlängningen innebär att kronan inte kommer att få något tydligt stöd från penningpolitiken. Vi räknar ändå med en viss förstärkning från nuvarande nedpressade nivåer, dels med motiveringen att kronan är fundamentalt undervärderad, dels att den allmänt negativa inställningen till kronan på senare tid lett till en överdriven försvagning som delvis kommer att reverseras. Kronans växelkurs mot euron bedöms vara 9,6 mot euron i slutet av 2019 och 7,9 mot dollarn (se tabell 5).

Regional ekonomi

Den starka konjunkturen i Sverige fortsätter ännu en tid. Den avmattning vi prognostiserade i föregående bedömning förskjuts något år framåt i tiden, främst till följd av en starkare utveckling i omvärlden. BNP ökade med 2,4 procent 2017 och prognosen för 2018 och 2019 är 2,6 respektive 2,0 procent. Drivande för utvecklingen har tidigare varit den inhemska efterfrågan, hushållens konsumtion och investeringarna, medan exporten har utvecklats svagt. Framöver tar dock utrikeshandeln alltmer över som draglok i ekonomin då efterfrågan i världen successivt stiger och den svenska kronan fortsätter att vara svag under prognosperioden.

Näringslivsstrukturen olika i länen

Den regionala utvecklingen i Sverige påverkas i olika grad av omvärldsefterfrågan eftersom näringslivsstrukturen är olika i länen. Tabell 6 visar antalet sysselsatta i länen under det fjärde kvartalet 2017, samt hur sysselsättningen fördelade sig procentuellt mellan olika sektorer. I tabellen visas också hur den ekonomiska tillväxten varit i sektorerna under 2017.

TABELL 6: Näringslivsstruktur i länen

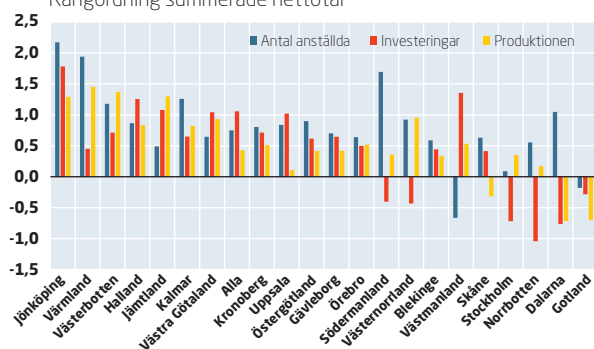
Sysselsättningsandelar i olika sektorer kvartal 4 2017

Län	Antal sysselsatta Q4 2017, 1000-tal	Varuproduktion	Handel, transport och hotell	Informationstjänster, finansiella tjänster och företags tjänster	Offentlig sektor, utbildning och vård
Stockholm	1 234	10,9	20,9	32,7	35,5
Uppsala	186	18,2	18,3	21,7	41,8
Södermanland	136	23,1	17,1	16,3	43,5
Östergötland	217	23,8	17,2	20,6	38,4
Jönköping	181	29,8	19,7	12,8	37,8
Kronoberg	94	27,7	18,7	14,0	39,6
Kalmar	118	29,3	18,5	11,1	41,1
Gotland	30	21,5	21,5	7,4	49,5
Blekinge	72	21,6	16,2	17,9	44,3
Skåne	641	18,6	20,7	20,9	39,8
Halland	163	22,7	23,5	17,3	36,5
Västra Götaland	852	22,9	20,1	20,3	36,7
Värmland	133	24,0	19,5	14,8	41,7
Örebro	142	21,8	21,4	13,4	43,4
Västmanland	126	24,3	17,6	20,0	38,1
Dalarna	135	28,3	16,6	11,3	43,9
Gävleborg	132	24,0	15,9	17,6	42,5
Västernorrland	116	23,2	19,1	16,6	41,1
Jämtland	65	19,7	21,3	16,5	42,5
Västerbotten	132	24,6	18,7	12,6	44,0
Norrbottnen	121	24,7	19,5	14,4	41,4
Hela riket	5 025	20,0	19,8	21,4	38,8
Procentuell ekonomisk tillväxt, 2017					
BNP	2,4	3,8	1,2	4,0	0,7

Källa: SCB.

DIAGRAM 44: Normaliserade netttotal, förväntningar
kvartal 1, 2018

Rangordning summerade netttotal

Källa: Svenskt Näringslivs företagarpanel.

Svagast tillväxt var det i den offentliga sektorn medan information, finans och företagstjänster växte snabbast. Regioner som har en stor andel inom snabbväxande sektorer har ett gynnsamt läge för förbättrad ekonomisk aktivitet och vice versa. Sådana regioner är exempelvis Stockholm och Jönköping, som har höga sysselsättningsandelar i de sektorer som växte snabbast 2017.

Stark sysselsättningsuppgång på Gotland och i Gävleborg det senaste året

I Gotlands län var nästan hälften av alla sysselsatta under det fjärde kvartalet 2017 inom offentlig verksamhet. Det är en påtaglig ökning från kvartalet innan. Samtidigt hade Gotland den lägsta sysselsättningsandelen inom sektorn information, finans och företagstjänster. Gotland hade således den lägsta sysselsättningsandelen inom denna del av ekonomin som stod för den största ökningstakten i ekonomisk aktivitet. Tillsammans med Gävleborg var det trots detta Gotland som ökade sysselsättningen kraftigast under förra året. Det är län med relativt stor andel inom offentlig sektor. Trots en relativt sett svagare tillväxt i offentlig produktion än övriga delsektorer i tabell 6 har sysselsättningen inom offentlig sektor ökat starkt det senaste året. Detta är en delförklaring till länsutvecklingen. På Gotland har sysselsättningen ökat med drygt 2 500 personer det senaste året från 27 100 till 29 600. Den stora förklaringen till det är återuppbyggnaden av det militära försvaret och en ökad polisär verksamhet. Samtidigt har Gotland problem med att många ungdomar lämnar ön för studier och jobb på fastlandet.

Näringslivsstrukturen är en del i kartläggningen av den ekonomiska utvecklingen i olika delar av landet. Strukturen utgör dock endast grundförutsättningarna för länen och säger egentligen inte så mycket om hur konjunkturen utvecklats. Det kan exempelvis vara så att företagen inom branschen info, finans och företagstjänster i Stockholms län har utvecklats betydligt sämre än företagen i denna bransch i riket som helhet. Vidare kan nedläggningar eller nya företag påverka utvecklingen i enskilda län påtagligt.

Ökat bostadsbyggande men svag sysselsättningsutveckling i Norrbotten det senaste året

För att belysa den konjunkturella utvecklingen i länen har vi tagit fram ett antal variabler som finns fördelade per län och som, i någon mån, speglar den ekonomiska aktiviteten (se tabell 7). Variablerna är sysselsättning, befolkning 15–74 år, bostadsbyggande, bostadspriser, bilförsäljning, nyanmälda lediga platser och varsel om uppsägning. För dessa variabler har vi beräknat den procentuella förändringen under det senaste året.⁹

Till skillnad från Gotland och Gävleborg minskade sysselsättningen i Norrbottens län, från 123 700 till 120 600 personer, vilket är en nedgång med 2,5 procent och den svagaste utvecklingen i landet. Det är svårt att hitta en förklaring till en så pass svag sysselsättningsutveckling i det i övrigt goda konjunkturläget.

⁹ Beräkningen avser s.k. löpande årstakt. Det summerade värdet för variabeln perioden Q1 2017 - Q4 2017 jämförs med det summerade värdet för variabeln Q1 2016 - Q4 2016.

TABELL 7: Ekonomisk aktivitet kvartal 4, 2017
Procentuell förändring, löpande årstakt

Län	Sysselättning	Population	Bostadsbyggnade	Bostadspriser	Bilförsäkring	Nya platser	Varsel
Gotland	9,0	0,6	9	9	-6	19	-17
Gävleborg	6,3	0,3	-17	11	-4	-8	25
Jämtland	4,4	0,6	-39	9	2	-2	35
Västernorrland	3,8	0,2	-11	6	-4	-6	18
Värmland	3,7	0,4	-23	8	-2	-8	59
Södermanland	3,3	0,9	79	8	-6	-8	-53
Jönköping	3,2	1,1	22	8	-2	22	-17
Västerbotten	2,9	0,7	-2	8	-5	-5	27
Västra Götaland	2,8	1,0	-1	11	2	5	-29
Kalmar	2,7	0,9	89	10	-1	0	-50
Stockholm	2,5	1,6	5	7	7	-11	-20
Skåne	2,0	1,3	23	7	1	-6	-12
Kronoberg	1,6	1,4	11	11	-2	16	-9
Örebro	1,5	1,0	-35	7	-5	-5	-15
Halland	1,3	1,3	12	7	-4	0	77
Östergötland	1,3	1,1	-28	7	-1	8	5
Uppsala	1,1	1,7	3	3	-5	-8	-21
Västmanland	0,5	1,0	79	9	-5	4	0
Blekinge	-0,1	0,8	61	13	-6	-5	14
Dalarna	-0,6	0,5	-11	9	-3	10	52
Norrbottnen	-2,5	-0,1	98	10	-10	-5	15
Riket	2,3	1,1	8	7	1	-2	-10

Källor: SCB, Arbetsförmedlingen och Svenskt Näringsliv.

Digitaliseringen ger möjligheter och företagen är bra positionerade

Som diskuterades i fördjupningsrutan Digitaliseringen och omvandlingstrycket har den snabba digitaliseringen påverkat förutsättningarna för företagandet. De svenska företagen ser totalt sett digitaliseringen mer som en möjlighet än som ett hot (se diagram 45). Även en regional uppdelning av svaren ger samma positiva bild. I samtliga län är det fler företag som ser digitaliseringen som en möjlighet än ett hot. Den högsta andelen företag som anger svaret ”möjlighet” återfinns i Blekinge, Kronoberg och Örebro (59–60 procent). I samtliga län är det endast 0–2 procent som svarar att det är ett entydigt hot.

Andelen företag som anser att de är bra positionerade att möta digitaliseringen är högst i Kalmar med 68 procent, men i alla län uppger hälften eller fler att företaget är bra positionerat (se diagram 46). Detta rimmar väl med att flertalet företag ser digitaliseringen som möjlighet snarare än hot. Högst andel som anger att företaget inte är bra positionerat finns i Halland där vart fjärde företag anger detta. Skillnaden mellan länen förklaras främst av olika bransch- och storleksstrukturer.

DIAGRAM 45: Digitaliseringen - hot eller möjlighet?
Procent

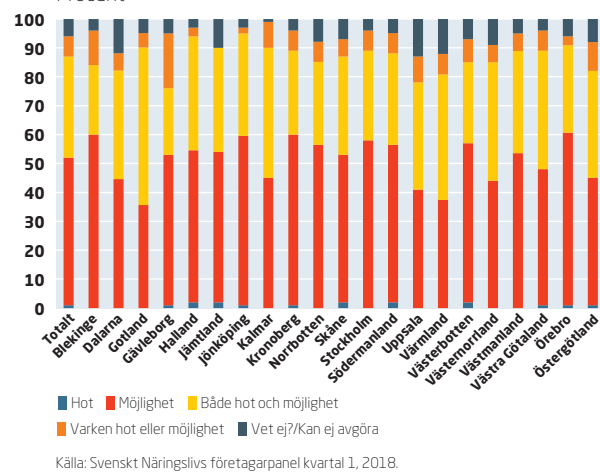
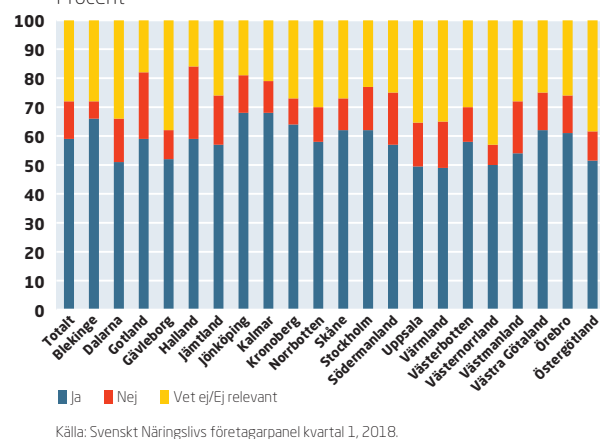

DIAGRAM 46: Anser du att ditt företag är väl positionerat för att möta digitaliseringen de kommande åren?
Procent

Framtidstron förbättras återigen

När det gäller förväntningarna om närmsta framtiden är företagen generellt något mer optimistiska under det första kvartalet i år än de var under slutet av 2017. Det är nu en lägre andel av företagen som bedömer att anställda, investeringar eller produktion/försäljning minskar det kommande halvåret än det var föregående kvartal (se diagram 44).

Högst ställda förväntningar har län som har en hög andel sysselsatta inom varuproduktion, såsom Jönköping, Värmland, Västerbotten och Halland. Stockholms län hamnar långt ned på listan, där framförallt investeringarna väntas vika nedåt. Det är förmodligen ett uttryck för att bostadsbyggandet tros minska påtagligt den närmaste tiden.

Intressant att notera är att Gotlands län, som i tabell 7 hamnade högst upp med den största sysselsättningsökningen senaste året, är mest pessimistiska om det kommande halvåret. Möjligen är det så att näringslivsstrukturen är ogynnsam på Gotland för närvarande. I de sektorer som växer snabbast i landet just nu har Gotland en låg sysselsättningsandel och vice versa.

Även om tillväxten i riket som helhet är på väg att dämpas så kan således den regionala utvecklingen visa ett annat mönster. Nyetableringar eller nedläggningar av företag kan påverka, investeringar i infrastruktur och bostadsbyggande likaså. Den kraftiga invandringen de senaste åren har också påverkat den regionala utvecklingen påtagligt på sina håll det senaste året.

Konjunkturbilden vi tecknat för riket som helhet styrks således i den regionala utvecklingen. Den inhemska efterfrågan, som är mer beroende av tjänstesektorerna, handel, transporter mm, dämpas något, samtidigt som exporten, som huvudsakligen kommer från den varuproducerande industrin, gynnas av successivt starkare global tillväxt och fortsatt svag växelkurs.

Rapportförfattare

Torbjörn Halldin
08-553 430 16

Lars Jagrén
08-553 432 86

Göran Grahn
08-553 431 03

Tamara Sobolevskaia
08-553 430 16

Violeta Juks
08-553 430 00

Bo Enegren
08-553 430 00

www.svensktnaringsliv.se

Storgatan 19, 114 82 Stockholm

Telefon 08-553 430 00